

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2012

Erik Kraemer

RYTMIN VOIMA

– RYTMIN HARJOITUSVIHKO 3–5-VUOTIAIDEN
VARHAISKASVATUKSESSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2012 | 56+12

Terttu Parkkinen

Erik Kraemer

RYTMIN VOIMA - RYTMIN HARJOITUSVIHKO 3–5- VUOTIAIDEN VARHAISKASVATUKSESSA

Tämä opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa rytmin harjoitusvihko päiväkodissa työskenteleville ammattilaisille. Rytmien harjoitusvihko sisältää harjoituksia rytmien liittyen ja on suunnattu 3–5-vuotiaille lapsille. Harjoitusten tavoitteena on parantaa lasten rytmitaitoja ja motorisia taitoja. Tavoitteena oli myös antaa työkaluja Vaahteramäen päiväkodin henkilökunnalle ja muille kasvatustieteen ammattilaisille sekä innostaa heitä käyttämään näitä harjoituksia hyväksi musiikkituokioiden tueksi.

Opinnäytetyöni koostuu kirjallisesta raportista, rytmin harjoitusvihkosta ja toiminnallisesta osuudesta. Kirjallinen raportti sisältää opinnäytetyöhön kuuluvaa teoriapohjaa, työn vaiheet sekä tavoitteet. Rytmien harjoitusvihko koostuu 2 osasta. Ensimmäinen osio sisältää teoriaosuuden ja toinen osuus sisältää rytmiharjoituksia 3–5-vuotiaille lapsille. Harjoitukset sisältävät 3 teemaa. Harjoitusvihkossa on yhteensä 20 rytmiharjoitusta.

Kohderyhmänä opinnäytetyössä on Vaahteramäen päiväkodin 3–5-vuotiaat lapset. Testasin rytmin harjoitusvihkkoa lapsiryhmään johon kuului 9 lasta. Harjoitusvihkko kokeilu sisälsi 4 musiikkituokioita, jotka sisälsivät harjoitusvihkko harjoituksia.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, päiväkodit, rytmi, tempo, musiikkikasvatus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social Services | Child-, youth – and family work

Completion year of the thesis | Total number of pages

Terttu Parkkinen

Erik Kraemer

POWER OF RHYTHM - RHYTHM TRAINING BOOKLET FROM 3 TO 5 YEARS OF AGE IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

The purpose of my thesis was to produce the training book of the rhythm to the professionals who work in the day nursery. The training book of the rhythm contains trainings in connection with the rhythm the book has been meant for 3–5 year-old children. The objective of trainings is to improve the rhythm skills of the children and the motor skills. The objective also was to give the staff of the day nursery of Vaahteramäki and other professionals of the growing field tools and inspires them to utilise these trainings to support the music whiles.

The thesis consists of a written report, Product or training book of the rhythm and a functional part. This report includes the thesis theoretical knowledge base, as well as the objectives of the work steps. Rhythm exercise booklet consists of 2 parts. The first section contains the theoretical part and the second part is a rhythm exercises from 3 to 5 years of age. Exercises include 3 theme. Training book has a total of 20 rhythm exercises.

Target group of this thesis is Vaahteramäki kindergarten from 3 to 5 years. I tested the rhythm training booklet to child group which included 9 children. Exercise Booklet experiment contained 4 musical performances, which included training exercises in the booklet.

KEYWORDS:

Early childhood, nursery, rhythm, tempo, music education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAUSTAA	8
2.1 Aiheen valinta ja rajaus	8
2.2 Opinnäytetyön rakenne	9
2.3 Opinnäytetyön tavoitteet	9
2.4 Aiempia tutkimuksia liittyen opinnäytetyön aiheeseen	10
3 RYTMİ JA LAPSET	12
3.1 Rytmī käsitteenä	12
3.2 Musiikin syke ja tempo	13
3.3 Kehorytmit ja sanarytmit	14
3.4 Rytmīn vaikutus lapsen kehitykseen	15
4 RYTMİ JA MOTORINEN KEHITYS	16
4.1 Lapsen motoriset perusteet	16
4.2 Perustaidot motoriikassa rytmītaitoihin liittyen	17
4.3 Tasapainotaidot	18
4.4 Liikkumistaidot	18
4.5 Käsittelytaidot	18
4.6 Koordinaatiokyvyt	19
4.7 Rytmikyky	19
4.8 Reaktiokyky	19
4.9 Erottelukyky	20
5 RYTMİTAJUN KEHİTTYMINEN	21
5.1 Rytmītajun määrittelyä	21
5.2 Rytmītajun kehittymisen kannalta tärkeitä ikäkausia (0–12kk)	21
5.3 Toinen kausi (2–7v)	23
6 3–5-VUOTIAIDEN RYTMİSET TAİDOT	24
6.1 3–4vuotiaat	26
6.2 4–5vuotiaat	27

7 OPINNÄYTETYÖN TYÖVAIHEET JA ETENEMINEN	28
7.1 Opinnäytetyön lähtökohdat	28
7.2 Suunnittelun vaiheet	28
7.3 Päiväkodin henkilökunnan haastattelu	30
7.4 Harjoittelutuokiot Vaahteramäen päiväkodissa	33
7.5 Harjoitusvihkon sisältö	33
7.6 Harjoitusvihkon ulkoasu	35
7.7 Rytmien harjoitusvihkon harjoitusten valinnan perustelut	35
8 HARJOITUSVIHKON KOKEILU PÄIVÄKODISSA	37
8.1 Ensimmäinen tuokio	38
8.2 Toinen Tuokio	40
8.3 Kolmas tuokio	43
8.4 Neljäs tuokio	47
8.5 Tuokioista saatu palaute	48
8.6 Harjoitusvihkosta saatu palaute	50
9 POHDINTA	51
9.1 Tavoitteiden täytyminen	52
LÄHTEET	54

LIITTEET

- Liite 1. Haastattelulomake.
- Liite 2. Ensimmäisen tuokion rakenne.
- Liite 3. Toisen tuokion rakenne.
- Liite 4. Kolmannen tuokion rakenne.
- Liite 5. Neljännen tuokion rakenne.

TAULUKOT

Taulukko 1. Lapsen rytmittäjän kehittyminen ikäkausittain.	24
--	----

1 JOHDANTO

Aiheen valinta lähti ajatuksesta, että halusin liittää omaa vuosien musiikkiharastuksen tietoja ja taitoja sosionomi koulutuksesta saatuun tietoon. Kiinnostus aihetta kohtaan syntyi Vaahteramäen päiväkodin kanssa yhteisestä kiinnostuksesta musiikkikasvatusta kohtaan sekä päiväkodin tarpeesta kehittää omaa musiikkikasvatustoimintaa. Ajatus aiheesta syntyi kun suoritin lapsi-, nuoriso- ja perhetyön harjoittelujaksoni Vaahteramäen päiväkodissa. Halusin myös kehittää omaa osaamistani yhdistämällä musiikin ja sosiaalialan osaamista.

Opinnäytetyöni kiinnittyy sosiaalialan toimintaympäristössä Vaahteramäen päiväkotiin. Kohderyhmäni opinnäytetyössäni ovat 3–5-vuotiaat lapset. Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa tuotoksena syntyi rytmin harjoitusvihko.

Opinnäytetyö koostuu produktista eli rytmin harjoitusvihkosta, kirjallisesta raportista sekä toiminnallisesta osuudesta. Kirjallinen raportti sisältää opinnäytetyöhön kuuluvaa teoriapohjaa, työn vaiheet sekä tavoitteet.

Toiminnallinen osuus koostuu 4 musiikkituokiosta, jonka tavoitteena oli testata rytmin harjoitusvihkon harjoituksia Vaahteramäen päiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten kanssa. Toiminnalliseen osuuteen osallistui 9 lasta ja toiminnallisessa osuudessa testasin harjoitusvihkon toimivuutta lapsiin syksyllä 2012. Toiminnallisia musiikkituokioita pidin 4 kappaletta. Musiikkituokiot sisälsivät harjoituksia itse tuotteesta eli rytmin harjoitusvihkosta.

Lapsiryhmän valinta tapahtui kenttähavaintojen perusteella sekä haastatteluiden ja henkilökunnan kanssa käytävien keskustelujen avulla. Tuotteen sisällön valmistumisen prosessi alkoi päiväkodin toiminnan havainnoinnilla sekä päiväkodin henkilökunnan haastattelemisella ja jatkui keskusteluilla harjoittelun ohjaajan sekä henkilökunnan kanssa tuotteen sisällöstä.

Rytmin harjoitusvihko sisältää harjoituksia, joissa opetellaan erilaisia rytmejä ja opetellaan motorisia taitoja sekä parannetaan lasten rytmisiä taitoja. Tavoitteet-

na harjoitusvihkolla on parantaa lasten rytmittäjää, sekä motorisia taitoja. Tarkoituksena on myös antaa erilaisia työkaluja päiväkodin henkilökunnalle ja muille kasvatustalon ammattilaisille sekä innostaa heitä käyttämään näitä harjoituksia hyväksi.

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksessa sekä teoriaosuudessa käsittelen lapsen motorista kehitystä liittyen rytmiin, rytmin käsitettä yleisesti, sanarytmejä, keho-rytmejä, rytmittäjän kehittymistä lapsilla sekä rytmisiä taitoja 3–5-vuotiailla. Käyn myös läpi lapsen rytmittäjän kehittymisen kannalta tärkeitä ikäkausia ja rytmin vaikutusta lapsen kehitykseen. Rajasin työni motorisen oppimisen ja kehityksen osa-alueen fyysiseen kehitykseen ja kasvuun, ettei aihe paisuisi liian suureksi, vaikka motorisen oppimisen ja kehityksen olennaisena osana on kokonaisvaltainen kehittyminen myös sosiaalisella ja kognitiivisella puolella.

Rytmiikka on oppiaine, joka yhdistää musiikin ja liikkeen. Rytmittäjä sisältää sekä rytmin hahmottamisen että sen toteuttamisen soittona ja liikkeenä. Rytmittäminen on lapsen kannalta erittäin tärkeää ja on perustana muille taidollisille suorituksille. Ihminen joka osaa hahmottaa rytmiä on myös taitavampi muissa motoriikkaa vaativissa tehtävissä. Lapsen kannalta on tärkeää harjoitella erilaisia rytmiharjoituksia, koska rytmittäjän kehittyminen on edellytyksenä myös kirjoittamistaidon ja lukutaidon omaksumisessa. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25.)

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAUSTAA

2.1 Aiheen valinta ja rajaus

Aiheen valinta perustuu ajatukseen, jossa halusin liittää monien vuosien kokemusta musiikin saralta sosiaalialan osaamiseen. Olen opiskellut Turun Seudun musiikkiopistolla kymmenen vuotta klassista pianoa, musiikin teoriaopintoja sekä opiskelen nyt pop/jazz- laulu linjalla. Yksi syy siihen, miksi valitsin aiheekseni rytmin on se, että toimeksiantajani Vaahteramäen päiväkotit halusi uusia näkökulmia ja työkaluja päiväkodin musiikkihetkiä monipuolistamaan. Toinen syy oli oma osaamiseni musiikin saralla sekä halu yhdistää omaa sosiaalialan osaamistani liitettynä musiikkiin. Vaahteramäen päiväkodin lastentarhaopettaja oli myös sitä mieltä, että rytmin harjoitusvihko olisi mielenkiintoinen lisä päiväkodin käyttöön musiikkituokioihin. Kiinnostus aihetta kohtaan syntyi siis työyhteisön kanssa yhteisestä kiinnostuksesta musiikkikasvatusta kohtaan sekä työyhteisön tarpeesta kehittää omaa musiikkikasvatustoimintaa.

Opinnäytetyön aihetta miettiessäni olin aluksi miettinyt, että liitän musiikkia tavalla tai toisella varhaiskasvatukseen. Keskustelun jälkeen tutoropettajani kanssa sain häneltä vihjeen, että Vaahteramäen päiväkodissa voitaisiin olla kiinnostuneita musiikin liittämiseen varhaiskasvatukseen. Otin yhteyttä Liisa Hiireen, joka tuli olemaan harjoitteluni ohjaaja ja suoritin 10 viikon harjoittelujaksoni kyseisessä paikassa. Pohdimme ohjaajan sekä muun henkilökunnan kanssa aihetta ja päädyimme tulokseen, että voisin tehdä rytmin harjoitusvihkosen, koska rytmiiin liittyviä harjoituskirjoja tai materiaaleja ei Vaahteramäen päiväkodissa ole käytetty.

Rajasin aiheen 3–5-vuotiaisiin, ettei aihealue paisuisi liian suureksi. Valinta ikäluokasta syntyi keskusteluista päiväkodin lastentarhaopettajan kanssa. Ajattelimme ikäluokaksi aluksi 1–7-vuotiaat, mutta huomasimme, että aihe olisi silloin liian laaja. Olen myös itse työskennellyt 3–5-vuotiaiden kanssa, joten tiesin jo hieman, mitä valmiuksia 3–5-vuotiailla on musiikillisissa taidoissa.

Edellä mainitut seikat vaikuttivat siihen, että opinnäytetyöni tuli olemaan toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotetaan esimerkiksi jokin tapahtuma, esine, ohjeistus, opas eli tavoitellaan fyysistä tuotosta, työkalua tai jonkin käytännön toiminnan kehittämistä tai järjestämistä. (Vilka & Airaksinen 2003, 9-10). Opinnäytetyöni on fyysinen tuotos, jossa syntyy rytmin harjoitusvihko.

2.2 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö koostuu produktista eli rytmin harjoitusvihkosta, kirjallisesta raportista sekä toiminnallisesta osuudesta. Kirjallinen raportti sisältää opinnäytetyöhön kuuluvaa teoriapohjaa, työn vaiheet sekä tavoitteet.

Teoriapohja käsittelee rytmin käsitettä, sykettä, tempoa, sanarytmejä, kehorytmejä, rytmittäjän kehittymistä lapsilla, 3–5-vuotiaiden rytmisiä taitoja, lapsen motorista kehitystä rytmiin liittyen, lapsen rytmittäjän kehittymisen kannalta tärkeitä ikäkausia sekä rytmin vaikutusta lapsen kehitykseen.

Rytmin harjoitusvihkon sisältö koostuu 2 osasta. Ensimmäinen osuus sisältää teorian tietoa. Toinen osuus sisältää rytmiharjoituksia 3–5-vuotiaille lapsille. Rytmiharjoituksia vihkossa on 20 kappaletta. Harjoitukset on jaettu 3 teemaan: Sykeharjoituksiin, sanarytmiharjoituksiin ja kehorytmiharjoituksiin. Harjoitusvihkon tarkka sisältö löytyy kirjallisen raportin työn vaiheet osioista.

Toiminnallinen osuus koostuu 4 musiikkituokiosta, jonka tarkoituksena oli testata produktia eli rytmin harjoitusvihkoa Vaahteramäen päiväkodin 3–5-vuotiaisiin lapsiin. Musiikkituokioita pidin 4 kappaletta ja jokainen tuokio kesti n. 20 minuuttia. Lapsiryhmä koostui 9 lapsesta.

2.3 Opinnäytetyön tavoitteet

Tavoitteena on rytmin harjoitusvihkon tuottaminen Vaahteramäen päiväkotiin. Harjoitusvihkon harjoitusten avulla tavoitteena on parantaa lasten rytmittaitoja,

motorisia taitoja sekä antaa erilaisia työkaluja päiväkodin henkilökunnalle, muille kasvatustalon ammattilaisille sekä innostaa heitä käyttämään näitä harjoituksia hyväksi.

Rytmitaito on lapsen kannalta erittäin tärkeää, koska rytmiä hahmottava lapsi auttaa omaksumaan myöhemmässä iässä kirjoittamistaitoa ja lukemistaitoa. Harjoituksia voi käyttää päiväkodeissa musiikkituokion suunnittelun tukena ja myös kotona vanhempien kanssa. Harjoitusten tavoitteena pääasiallisena on uusien taitojen opettelu. Tavoitteena oli myös syventää osaamistani liittämällä musiikista rytmi ja sosiaalialan opinnot yhteen.

Käytännön toiminnan pienryhmän tavoitteena oli lasten rytmitaitojen sekä motoristen taitojen parantamisessa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä pelkästään fyysinen tuote ei riitä ammattikorkeakoulun opinnäytetyöksi. Työssä tulee yhdistää myös ammatillinen teoreettinen tieto käytäntöön sekä tulisi käyttää alan teorioita tarkastelutapana omiin valintoihin ja perustella niitä. (Vilka & Airaksinen 2003, 41–42.).

2.4 Aiempia tutkimuksia liittyen opinnäytetyön aiheeseen

Lastenmusiikkimateriaalia on olemassa valtavat määrät ja mm. lastenlaulukirjoja on olemassa monia. Halusinkin tehdä opinnäytetyöstä rytmiin painottuvan varhaiskasvatuksen harjoitusvihkosen, koska huomasin, että täysin aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä tai tutkimuksia Suomesta en löytänyt. Musiikkikasvatuksesta löytyy Suomesta paljon tutkimuksia mutta ei varsinaisesti rytmiin liittyviä varhaiskasvatuksessa. Suurin osa löydetyistä materiaaleista olivat peruskouluikäisille tai vanhemmille ikäryhmille kohdistettua.

Tomi Forss(2000) Jyväskylän yliopistosta musiikkitieteen laitokselta on pro gradu-tutkielmassaan "Kehorytmiikka Emile Jaques-Dalcrozen eurytmia sovelluksena, oppimisprosessina ja opetusmateriaalina" on tarkastellut kehorytmiikkaa ja tutkinut kohderyhmän kokemuksia hänen kehorytmiikkaopetusmateriaalista. Olen saanut pro-gradu tutkielmasta taustatietoa kehorytmin ominaisuudesta omaan työhöni.

Minna Salmela(2006) Jyväskylän yliopistosta musiikkitieteen laitokselta on pro gradu-tutkielmassaan ”Tutkimus kehorytmiikan ja Orff pedagogisten lähtökohtien soveltuvuudesta peruskoulun yläluokkien musiikinopetukseen” on tutkittu miten kehorytmiikka soveltuu yläluokkien musiikinopetukseen. Olen hyödyntänyt pro-gradu tutkielmasta kehorytmin taustatietoa ja saanut tutkielmasta ideoita harjoitusvihkoon.

Mari Peltonen(2008) Helsingin ammattikorkeakoulusta työssään ”Musiikkikasvatuskansio 3–5-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa päiväkodissa” on tehnyt musiikkikasvatuskansion päiväkotiin. Kansio on suunnattu 3–5-vuotiaille ja sisältää musiikkikansion pohjalta käytännöllisen toiminnan ohjeistamisen, opastamisen ja järjestämisen kansion mukaan. Musiikkikansio antaa selkeän kuvan musiikkikasvatustoiminnasta.

Oma opinnäytetyö on suunnattu 3–5-vuotiaille lapsille ja tarkoituksena antaa käytännön työväline eli rytmin harjoitusvihko päiväkodin henkilökunnalle käytettäväksi. Harjoitusvihkon tavoitteena on parantaa lasten rytmitaitoja, motorisia taitoja sekä antaa erilaisia työkaluja päiväkodin henkilökunnalle, muille kasvatustalalan ammattilaisille sekä innostaa heitä käyttämään näitä harjoituksia hyväksi.

3 RYTMİ JA LAPSET

3.1 Rytmä käsitteenä

Rytmi on yksi musiikin tärkeimmistä elementeistä. Se ei kuitenkaan ole samalla tavalla kiinnostanut musiikkipedagogisessa tutkimuksessa historian aikana kuin esimerkiksi melodia. Kun ajatellaan pieniä lapsia, on heidän ensimmäiset musiikkiin liittyvät käyttäytymiset rytmiiin liittyviä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset jotka tekevät rytmisiä harjoituksia motoriset taidot sekä puheen kehittyminen helpottuu. Myös lapsille, jotka ovat lähellä kouluikää, rytmiset harjoitukset parantavat koordinaatiokykyä sekä lukemis- ja kirjoitustaitoja. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25; Ahonen 2004, 90–91.) Harjoitusvihkon harjoitukset tulevat pohjautumaan rytmiiin, joten esittelen seuraavaksi rytmin käsitettä sekä sykkeen ja tempon käsitettä.

Rytmi liittyy musiikkiin vaan ei yksinomaan vain siihen. Sitä voi olla myös muissa taiteissa kuten kuvataiteessa, arkkitehtuurissa sekä tanssissa. Rytmiiä on elämässämme monessa eri paikassa esimerkiksi omasta sydämen sykkeestä oman valveilla olon rytmiiin. Rytmä on ensimmäisiä asioita, joihin vauva kiinnittä huomionsa kun puhutaan musiikista. (Kivelä-Taskinen 2006, 54.)

Yleisesti rytmi tarkoittaa ajassa säännöllistä tapahtumaa tai sarjaa. Säännöllinen rytmi on nimeltaan syklistä. Esimerkiksi juokseminen ja kävely ovat jatkuvia liikkeitä eli syklistä. Epäsäännöllinen rytmi on asyklistä esimerkiksi pituushyppy ja ovenavaus. Ne ovat rytmisiä mutta toistumattomia suorituksia. Rytmiiä voidaan löytää mm. unirytmistä, hengityksestä, kavelyksesta, puheesta sekä sydämen lyönnistä. (Seuratanssijan musiikkietosivusto 2011.)

Rytmi, syke ja tempo tarkoittavat eri asiaa. Rytmä termiä kaytetaan usein virheellisesti tarkoittamaan kaikkia edellä mainittuja termejä. Musiikissa rytmi on elementti, joka jäsentää musiikin aikaa. Rytmä siis tarkoittaa musiikissa eripituisten ja samanpituisten äänien ja taukojen vaihtelua. Eriyisrytmit tarkoittavat erilaisia sana ja melodiarytmeja, joissa nopeat sekä hitaat sävelet erimittaisten

taucojen kanssa muodostavat yhdistelmiä. Rytmiiä voidaan kokea erilaisten aistienvälityksellä kuten liikkuen, laulaen, soittaen, lausuen, kuunnellen tai maalaen. (Linnakivi ym. 1988, 60–63.)

Säveltäjä Carl Orff tulee monesti vastaan rytmiiin liittyvässä kirjallisuudessa. Hän vaikutti 1900-luvulla. Carl Orffin mukaan rytmi on elämä itsessään, ei abstrakti käsite. Carl Orffin mukaan rytmi on voima joka yhdistää kielen, musiikin ja liikkeen. (Kivelä-Taskinen, 2006, 54–55.)

Toinen nimi joka tulee usein vastaan lukiessa rytmiiin liittyviä materiaaleja, on Emile Jaques-Dalcroze. Hän vaikutti myös 1900-luvulla, joka painotti ,että rytmiiin muodostaminen liittyy kehon luonnollisiin liikkeisiin. Dalcroze ajatteli ,että kaikkea musiikkiin liittyvää voidaan harjoitella liikkeillä. (Kivelä-Taskinen 2006, 55.)

3.2 Musiikin syke ja tempo

Musiikissa syke on kaiken perusta. Syke on tasaisin väliajoin tapahtuvaa esim. sydämen tykytys. Musiikissa syke on kuin metronomin tikitys eli tahti pysyy samana ja säännöllisenä. Pulssi on pääsääntöisesti aina tasainen musiikissa, mutta nopeudet voivat vaihdella. Syke voi olla hidasta tai nopeaa. Tempo tarkoittaa sitä, kuinka nopea syke on musiikissa. Tempo käsite siis määrää musiikissa kappaleen nopeuden. Voidaan myös ajatella, että meillä jokaisella on elintoiminnoissa luontaiset nopeudet esimerkiksi sydämen tykytys voi olla toisella ihmisellä lepotilassa paljon nopeampi kuin toisella. Aikuisen biologinen tempo on lapsia hitaampi. Siksi liian hidas tempo voi olla lapsille esimerkiksi lauluissa liian hidas ja näin lapset eivät pysty liikkumaan rytmiiissä. Lapsi oppii musiikkikäsitteistä voiman ja tempon käsitteet helposti. Lasten kanssa tempon ja rytmiiin opetuksessa koetaan rytmi liikkeenä soittaen ja laulaen. Lapset pystyvät ymmärtämään ja havaitsemaan, että kappaleet voivat olla hitaita tai nopeita, kovaa ja hiljaa soitettuja sekä kiihtyviä tai hidastuvia kappaleita. (Linnakivi ym. 1988, 61–62; Seuratanssijan musiikkietosivusto 2012.)

3.3 Kehorytmit ja sanarytmit

Keho voi olla lapsille erittäin hyvä apuväline musiikissa ja rytmin hahmottamisessa. Kehorytmit tarkoittavat toimintatapaa, jossa omaa kehoa käytetään soittovälineenä. Kehorytmit syntyvät liikettä ja motorisia taitoja yhdistelemällä. Fyysisellä puolella lihakset aikaansaavat liikkeen, joilla omaa kehoa liikutetaan. Lasten kanssa voidaan hyvin aloittaa harjoitukset ensin kehorytmeistä, tämän jälkeen voidaan ottaa mukaan myös muut rytmisoittimet. Myöhemmin harjoitukseen voidaan lisätä sanoja tai puhetta. Erilaisia kehosoitinmuotoja voi olla esimerkiksi taputtaminen, jaloilla tömistäminen tai sormien napsutus. Voidaan rytmittää oman kehon eri osia ja kuunnella, kuinka kehosta saa erilaisia ääniä aikaan. Kehosoittimissa mielikuvitus on vain rajana soittamisen keksimisessä. (Ruokonen & Rusanen 2009, 25–26; Sibelius-Akatemia 2012.)

Kehorytmeistä voidaan käyttää myös termejä kehorummutus, kehorytmiikka tai bodypercussion. Kehorytmejä käytetään hyväksi paljon Orff-pedagogiikassa, joka on lapsilähtöistä musiikkikasvatusta. 3–5-vuotiaille lapsille kehorytmiharjoitukset tulee olla yksinkertaisia ja vaatii ohjaajalta maltillista etenemistä yksinkertaisesta vaikeampaan ottaen huomioon jokainen lapsi yksilöllisesti. 3–5-vuotiaat lapset eivät tarvitse kehorytmiikassa nuottien tai sointukaavioiden opettelua. (Sibelius-Akatemia 2012.)

Sanarytmit tarkoittavat sanoilla rytmittämistä. Silloin kun kehorytmien harjoitukseen lisätään sanoja ja puhetta puhutaan sanarytmeistä. Sitä voidaan tehdä mm. taputtamalla tai soittamalla käsillä omaan kehoon. Sanoina voidaan käyttää mitä tahansa sanaa, lorua tai lausetta. Sanarytmien harjoittelu voi kuitenkin olla erinomainen harjoitus myöhempää ikää ajatellen esimerkiksi äidinkielen opettelussa ja tavutusten harjoittelussa (Ruokonen & Rusanen 2009, 24.)

Lorut ja sanarytmit ovat erinomainen rytmikasvatuksen muoto. Se on hauska tapa harjoitella ja havainnollistaa tasaista rytmin sykettä sekä erilaisia tempon vaihteluita. Lorus ja sanarytmeistä voidaan saada taustamusiikin avulla sekä ilmeillä, eleillä ja äänenkäytöllä lapsia kiinnostava hetki. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25.)

3–5-vuotiaille sanarytmit tulee olla yksinkertaisia. Musiikkituokioita pitäessäni olen huomannut, että yksilöstä riippuen suurin osa 3–vuotiaista ei vielä pysty yhdistämään lauseissa liikettä ja puhetta. Siksi tulisi pysyä aluksi yksittäisissä sanoissa ja edetä yksinkertaisesta vaikeaan. Produktiin eli rytmin harjoitusvihkon harjoituksiin olen myös lisännyt sanarytmi osioon lauseita, jotka ovat enemmän tarkoitettu 5-vuotiaille. Toki mukana on myös yksittäisiä sanoja joita voidaan myös 3-vuotiaiden kanssa harjoitella.

3.4 Rytmin vaikutus lapsen kehitykseen

Tutkimukset ovat osoittaneet että, sikiöaikana musiikillisia ärsykeitä saaneet lapset pystyvät myöhemmällä iällä tuottamaan jäsentynyttä ja selkeää artikulointia. Tutkimukset ovat painottuneet enemmän siihen, miten sikiöaikaiset ärsykkeet vaikuttavat lapsen myöhempään elämään. Lapsen tehdessä rytmiharjoituksia seuraa rytmitajun kehittymistä. Rytmitajun kehittymisestä taas seuraa myöhemmällä iällä apua kirjoittamistaidon ja lukutaidon omaksumisessa. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 54, 25; Huotilainen 2004, 14–16.)

Jos lapsi osaa rytmiharjoituksia edes jonkin verran esimerkiksi pysyy rytmissä sekä osaa toteuttaa tempon vaihteluita hän osaa käyttää kuulon kautta tulevaa erottelukykyyään hyväksi. Tämä erottelukyky liittyy myös lukutaidon oppimiseen ja kielelliseen kehitykseen. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 67–68.)

Tutkimukset ovat osoittaneet että hitaan ja nopean rytmin kuullessaan ihmiset reagoivat yleensä samalla tavalla. Hitaaseen rytmiin rauhoittuen ja nopeaan rytmiin mm. enemmän panikoiden. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2012.)

On myös todettu että vauvat nukkuvat ja rauhoittuvan helpommin nauhoitetun sydämen tykytyksen soidessa. Rytmii voi antaa myös rohkeutta ja sillä voi olla vapauttava vaikutus. Esimerkiksi joissain kulttuureissa voidaan tietyillä rytmikuvioilla antaa rohkaisua miehille, jotka ovat lähdössä sotaan. Vapauttava vaikutus voi esimerkiksi tulla sairaille ihmisille, joilla on joku vaikea psyykinen sairaus. He voivat vapautuessaan tanssia jotain tiettyä tanssirytmii. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2012.)

4 RYTMİ JA MOTORINEN KEHITYS

Lapselle liikkuminen on luontainen toimintamuoto. Juokseminen, kiipeily, hyp-piminen ja muu vastaavanlainen liikkuminen tuo suurta mielihyvää lapselle. Lapsi yleensä saavuttaa motorisen kehityksensä vaiheet tietyssä järjestykses-sä, tosin lapsen motorisessa kehityksessä on yksilöllisiä eroja, jokainen lapsi oppii omaan tahtiinsa. (Kirppanat 2012.) Jos ajatellaan motoriikkaa rytmien kan-nalta, kaikki tapahtuu liikkeessä. Jokainen soitettu ääni tarvitsee liikettä synty-äkseen. Sitä säätelee koordinaatio. Voidaan ajatella, että soittaessa käytetään lihaksia ja niveliä, koordinaatiossa täytyy ottaa huomioon lihasten ja nivelten lisäksi voimankäyttö, suunta ja ajoitus mukaan toteutukseen. (Terve koululainen 2012.)

4.1 Lapsen motoriset perusteet

Motorinen kehitys voidaan luokitella vartalon ja sen osien toiminnalliseksi muu-tokseksi. Ympäristöstä tulevan informaation määrällä ja laadulla sekä hermo – lihasjärjestelmän, luuston ja lihaksiston kehityksellä on suuri vaikutus motori-seen kehitykseen. (Numminen 1996, 22.)

Motorinen kehitys lapsella on ensin kokonaisvaltaista ja tämän jälkeen siirtyy eriytyneisyyteen. Aluksi vauva liikkuu koko keholla, koska liikkeet eivät ole eriy-tyneet. Tämän jälkeen liikkeistä tulee määrätietoisempia ja yksittäisempiä. Mo-toristen taitojen opettelu vaatii paljon toistoja. Monissa päiväkodeissa on mah-dollisuuksia harjoittaa motorisia taitoja liikunnan muodossa vaihtelevissa maas-toissa ja ympäristöissä. Päiväkodeista löytyy myös paljon liikuntavälineitä, joita ei kuitenkaan aina käytetä niin paljon kuin toivoisi. Motorinen kehitys on edelly-tyksenä rytmittämisen oppimiselle. (Kokljuschkin 2001, 69; Zimmer 2001, 57.)

Motoristen taitojen opettelu vaatii päivittäistä harjoittelua monien eri välineiden kanssa, sekä liikkumista monipuolisesti vaihtelevissa ympäristöissä. Liikku-

misympäristön monipuolisuuteen tulisi kuitenkin kiinnittää enemmän huomiota. (Karvonen 2002, 16; Sosiaali ja terveystieteiden tutkimuskeskus ym. 2005, 12.)

Toimintamuodoilla, joissa käytetään musiikkia, voidaan parantaa lasten motoriikkaa. Kaikki lähtee liikkeelle omasta kehosta. Näitä toimintamuotoja voi olla esimerkiksi liikunta ja kehorytmit. Keho on erinomainen apusoitin musiikissa. Rytmia voidaan harjoitella kehosoittimilla mm. taputtamalla itseään vasten. Musiikin rytmin voi tuntea ja kokea mm. juoksemalla, hyppimällä tai tömistelemällä. Mukaan voidaan ottaa myös rytmisoittimet. (Ruukonen & Rusanen 2009, 25–26.)

Musiikin rytmi tulee lapsille esille myös mm. erilaisten musiikkileikkien avulla. Lapsi pääsee kosketuksiin rytmiin erilaisten liikunnallisten leikkien avulla mm. juoksemisen, hyppimisen sekä keinumisen avulla. Näiden leikkien avulla lapsi pystyy omaksumaan musiikin perussykkeen ja melodiarytmin. Esimerkkinä voidaan pitää musiikkiliikuntaa, jossa lapsen koordinaatiokyky sekä rytmitaju kehittyy. (Karppinen ym. 2001, 132–133.)

4.2 Perustaidot motoriikassa rytmitaitoihin liittyen

Motoriset perustaidot ovat perustana muulle liikkumiselle. Motoriset perustaidot tarkoittavat kahden tai useamman raajojen ja vartalon osien liikkeiden kokonaisuutta, joka on järjestynyttä. Motoriikan perustaidoista on myös löydettävissä tietoa liikuntaliikkeistä, esinelikkeistä ja liikkumisliikkeistä. Itse käytän näkökulmana Gallahuen (1993) teoriaa ja käsitteitä motorisista perustaidoista. Gallahuen (1993) mukaan perustaidot motoriikassa voidaan jakaa kolmeen ryhmään: käsittelytaitoihin, tasapainotaitoihin sekä liikkumistaitoihin. Näitä kolmea perusliikuntataittoa käytetään jokapäiväisessä toiminnassa, joita lapsi opettelee lapsuutensa ajan. (Gallahuen 1993, 17; Numminen 1996, 24–25; Gabbard 2004, 285–287.) Rytmitaidon oppiminen edellyttää motoristen perustaitojen oppimisen.

4.3 Tasapainotaidot

Tasapaino on koko liikkumisen perusta. Tasapainotaidot tarkoittavat lihaksiston, näön ja tasapainoainesten yhteistyötä. Aistitoimintojen tulee olla jäsentynyttä toimintaa sekä vaatii raajojen sekä vartalon lihasvoimaa. (Numminen 1996, 24.) Tasapainot voidaan jakaa staattisiin sekä dynaamisiin taitoihin. Staattinen tarkoittaa tasapainon säilyttämistä kehon painopisteen pysyessä samana. Näitä ovat esimerkiksi kääntyminen, ojennukset ja kierrot. Dynaaminen tarkoittaa, että tasapaino säilytetään kehon painopisteen muuttuessa. Näitä ovat esimerkiksi konttaaminen, ryömiminen. (Numminen 1996, 24; Numminen 2005, 115.) Minulle on opetettu piano ja laulutunneilla, että kaikki musiikkiin liittyvä soittaminen perustuu tasapainoon ja sen hallintaan. Tasapainossa löytyy oikea soittotekniikka ja rentous soittoon.

4.4 Liikkumistaidot

Liikkumistaidot tarkoittavat taitoa, jolla lapsi pystyy liikkumaan eri paikasta toiseen. Sitä voi olla kävely, kiipeäminen, hyppely, juoksu ja laukkaaminen. Liikkumistaidot kehittyvät sen jälkeen kun tasapainotaidot ovat kehittyneet tarpeeksi. (Numminen 2005, 122–136; Gallahue & Ozmun 2006, 21–22.)

4.5 Käsittelytaidot

Käsittelytaidot tarkoittavat taitoa, jolla pystytään käsittelemään eri esineitä ja välineitä. Liikkeenä nämä ovat esimerkiksi heitto, kiinniotto, potku, lyönti ja kuljetus. Rytmiiin liittyen kaikki soittotekniikat liittyvät käsittelytaitoihin. Käsittelytaidot voidaan jakaa karkeamotorisiin ja hienomotorisiin. Karkeamotoriikka on esineiden ja välineiden käsittelemistä. Hienomotoriikka on tarkkuutta ja täsmällisyyttä vaativaa. Aktiivisen harjoittelun kautta lapsen hermostolliset yhteydet kehittyvät, joten ensimmäisten vuosien aikana tulisi harjoittaa ja antaa lapselle

monipuolisesti kokemuksia käsitellä erimuotoisia esineitä. (Numminen 1996, 26; Numminen 2005, 136–137.)

4.6 Koordinaatiokyvyt

Valitsin koordinaation teoriaosuuteeni, koska musiikki ja siihen liittyvä tempo soitettavaan musiikkiin liittyy vahvasti koordinaatioon. Rytmin kannalta koordinaation hallinta on erittäin tärkeää. Mitä rytmisesti taitavampi lapsi on, pystyy hän toteuttamaan liikkeitään paremmin koordinaation ja liikkeiden avulla.

Koordinaatiokyvyllä tarkoitetaan hermoston ja lihaksiston yhteistoimintaa jossa omaa liikettä säädellään tarkoituksen mukaisesti. (Numminen 1993, 41). Koordinaatiokyvyt voidaan jakaa moneen eri osatekijään. Näitä ovat mm. tasapainokyky, rytmittämiskyky, yhdistelykyky, erottamiskyky, sopeutumis- ja muokkaantumiskyky sekä reaktiokyky. (Itä-Suomen avoin yliopisto 2012.)

Valitsin reaktiokyvyn, rytmikyvyn ja erottelukyvyn tarkempaan katsasteluun, koska näen ne eniten musiikkiin ja rytmiin liittyen.

4.7 Rytmikyky

Rytmikyky tarkoittaa liikkeen ajoittamista. Se on kyky havainnoida oikea-aikaisuutta musiikista sekä rytmin sekä liikkeen nopeuden muutosten havainnoimista. Rytmin seuraaminen vaatii voiman ja nopeuden säätelyä. Se vaatii myös rytmistä tarkkuutta. Kun lapsella kehittyy tasapaino, pystyy hän paremmin harjoittamaan rytmikykyään. Rytmikyky on siis rytmin hahmottamista kuulon tuntoaistin tai näön kautta. (Autio 1995, 50–51.)

4.8 Reaktiokyky

Reaktiokyky tarkoittaa kykyä reagoida ympäristöstä tuleviin ärsykkeisiin nopeasti ja tarkoituksenmukaisesti. Reaktiokykyä voidaan kehittää näkö, kuulo ja

tuntoaistia käyttämällä. Harjoituksesta on hyötyä, jos käytetään vain yhtä aistia kerrallaan. (Autio 1995, 50–51; Etelä-Espoon pallo 2012.)

4.9 Erottelukyky

Erottelukyvyllä tarkoitetaan kykyä erottaa aistien välittämää tietoa ja käsitellä sitä tarkasti. Soittamisessa erottelukykyä käytetään erittelemään voimankäyttöä kunkin äänen soittamisessa. Liikunnassa erottelukyky tarkoittaa, kuinka paljon voimaa täytyy käyttää erilaisiin liikkeisiin. Esimerkiksi jos liikutaan musiikin tempoon hyppimällä, täytyy miettiä, kuinka paljon voimaa käyttää hyppyssä että pysyy musiikin tempossa mukana. Liian paljon voimaa käytettäessä, voi hyppy nousta liian korkealle ja ajoitus pitenee. (Liikunnan ja urheilun maailma 2012.)

5 RYTMITAJUN KEHITTYMINEN

5.1 Rytmitajun määrittelyä

Rytmitaju tarkoittaa hahmotuskykyä eli kykyä hahmottaa sykettä, tempoa ja erilaisia rytmikuvioita musiikista. Rytmitajua voidaan esimerkiksi testata koputtamalla joku tietty rytmikuvio ja tämän jälkeen testattava toistaa kuvion. Yleisesti ajatellaan, että muusikoilla on hyvä rytmitaju, mutta täysin rytmitajutonta ihmistä ei mielestäni ole olemassa. Rytmikyky on taito samalla tavalla kuin esimerkiksi matemaattiset kyvyt. Kuitenkin harjoittelemalla pystyy kehittämään taitojaan. Taito, jolla ihminen kuulee ja havainnoi musiikin rakennetta voidaan ajatella sekä geneettisesti perityksi sekä osittain opituksi. (Seuratanssijan musiikkietosivusto 2012.)

Rytmi on perusta muille taidollisille suorituksille. Jos ihminen osaa hahmottaa rytmiä, auttaa se myös muissa motoriikkaa vaativissa tehtävissä. Rytmitaidon kehittyminen on edellytys kirjoittamistaidon ja lukutaidon omaksumiselle. Rytmitaju koostuu monista eri aisteista. Voidaan ajatella, että rytmitaju on kyky hahmottaa kuulon kautta tempoja ja rytmejä mutta rytmikyky taito, miten rytmiä tuotetaan motorisella keinolla esim. soittamalla tai liikkumalla. Lapsille erilaisten lorujen ja runojen avulla voidaan harjoitella perus – ja sanarytmiä sekä harjoitella omia kehon osia soittimia hyväksi käyttäen. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25.) ”Musiikkiliikunnan ja rytmiiikkaharjoitusten avulla kehitetään sekä kuuntelutaitoa, rytmitajua että liikkeiden koordinaatioita” (Karppinen ym. 2001, 133).

5.2 Rytmitajun kehittymisen kannalta tärkeitä ikäkausia (0–12kk)

Musikaalisuuden aivotutkimus on valitettavasti keskittynyt pitkälle sävelkorkeuden tutkimiseen eikä niinkään rytmitajun tutkimiseen. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että jopa kahden päivän ikäisille vauvoille, joille on soitettu kohdusta käsin musiikkia jossa on kuultavissa perusrytmi eli syke, ovat antaneet näyt-

töä vauvan tarkasta rytmitajusta. Vauva pystyy havainnoimaan perusrytmin, vaikka musiikissa voi soida samanaikaisesti muista soittimia. Vauva oppii myös tunnistamaan äidin laulamia lauluja. Voidaan melkein sanoa, että vauvat ovat rytmin havainnoimisen suhteen parempia kuin aikuiset. Lapsihan oppii periaatteessa minkä tahansa puhutun kielenkin maailmassa riippuen ympäristöstä. Samaa pätee rytmiä ja musiikkia. (Huotilainen 2004, 14–16).

Huomiota herättävä asia on se, että vauva pystyy havaitsemaan jonkin rytmiku-
vion muutoksen, jos vaihdetaan länsimaisesta musiikista sykkeeltään 7– jakoi-
seen musiikkiin. Aikuinen on ikään kuin sulkenut tämän taidon kokonaan pois,
mutta vauva ei ole. Tosin täytyy ottaa huomioon, että tämä on kulttuurisidon-
naista. Länsimaiset ihmiset ovat tottuneet rytmiltään suppeampaan musiikkiin
kuin esimerkiksi Balkanin maissa kuunnellaan epäsäännöllisiä rytmejä enem-
män. (Hannon & Trehub, 2005, 12639–12643.)

Näyttäisi siis siltä edellä mainitun tiedon perusteella, että ensimmäinen lapsen
rytmitajun kehitys olisi herkkää syntymästä ja sikiöajasta 12 kuukauden ikään.
Voidaan ajatella, että jos lapselle soitetaan vain tiettyä rytmiä esimerkiksi tasa –
ja kolmiojakoista sykettä tottuu lapsi siihen. Samalla tavalla kuin puheen oppi-
misessa lapsi herkistyy rytmille. Siksi olisi hyvä, että lapsi pystyisi kuulemaan
erilaisia rytmejä ensimmäisen elinvuotensa aikana. Vauvalla on siis todella ää-
rimmäinen herkkyys hahmottaa rytmejä, joka johtaa siihen, että hän alkaa vähi-
tellen oppia sitä kieltä, minkä ympäristön vuorovaikutuksessa hän on. (Maail-
man kuvalehti 2012.)

Meille kaikille kehittyy myös spontaani motorinen tempo, joka tarkoittaa jokaisen
ihmisen mieltymystä esim. hyppiä kävellä tai taputtaa omalla nopeudellaan.
Tutkimuksen mukaan spontaani tempo hidastuu iän myötä. (Drake ym. 2000,
279.)

5.3 Toinen kausi (2–7v)

2–4-vuotiaiden lasten ajoitusta musiikin sykkeeseen on tutkittu Jyväskylän yliopistossa. Liikkeet, jota lapset tuottivat, olivat keinumista sivulle, hyppelyä tai ympäripyörimistä. Lapsia testattiin tutkimuksessa lähtevätkö he liikkumaan musiikkiärsykkeiden mukaisesti ja muuttavatko he omat liikkeensä tempoihin, joita soitetaan. Tutkimus Jyväskylän yliopistossa osoittaa, että omien liikkeidensä tempoa lapset ajoittivat vain ajoittain siihen musiikin tempoon, mitä soitettiin. Lapset muuttivat tempoa vähän tai ei ollenkaan. Jos musiikin tempo oli lähellä lapsen omaa spontaania tempo, liikkeen uutta ajoitusta saattoi tapahtua. 4–7 vuoden iässä siis alkaa tapahtua lapsen kehityksessä muutosta, koska tästä nuoremmat lapset liikkuisivat vielä omassa tempossaan. Näin lapsen motoriset taidot kehittyvät ja hän alkaa liikkumaan enemmän musiikin tahdissa. (Eerola ym. 2006, 472–475.)

Kyky hahmottaa sykettä paranee iän myötä. Lapsen hienomotoriikka ja käsitteilytaidot ovat kehittyneet seitsemän vuoden ikään mennessä huomattavasti. Lapsi pystyy käyttämään erilaisia esineitä soittamaan rytmissä näiden kanssa kuten kapuloita ja perkussiosoitin. Käsien hienomotoriikka on kuitenkin paljon edellä jalkojen koordinaatiosta. Lapsi ymmärtää käsitteet tempo, dynamiikka sekä kesto ja osaa käyttää niitä hyväkseen.. Kun lapsi saa kuunnella ja soittaa erilaisia ja soittimia hänen rytmi- ja soitinväritaju kehittyvät. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 80–83.)

6 3–5-VUOTIAIDEN RYTMISET TAIDOT

Seuraava taulukko kuvaa lapsen rytmitajun kehittymistä ikäkausittain. On kuitenkin hyvä muistaa, että ikä ja rytmitajun kehittyminen ei aina kulje rinta rinnoin.

Taulukko 1. Lapsen rytmitajun kehittyminen ikäkausittain. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 58–75; Karppinen 2001, 125–126.)

0–1v lapsi	Lapsi pystyy havainnoimaan kohdusta käsin musiikin perusrytmin, vaikka musiikissa voi soida samanaikaisesti muita soittimia. Vauva oppii myös tunnistamaan äidin laulamia lauluja. Pystyy havaitsemaan rytmikuvion muutokset.
1–2v lapsi	<ul style="list-style-type: none"> - Lyhyissä jaksoissa ilmaisee musiikin sykettä omassa liikkeessään. Alkaa imitoida aikuista rytmisesti. Rytmit yksinkertaisia. - Lapsi pyrkii sovittamaan liikkeet laulun ja leikin yhteydessä esim. taputtamalla. - Perusrytmi alkaa löytymään vaikka taputus ei olekaan täysin sykkeessä. - Liikkuminen musiikin sykkeen mukaan ei ole vielä säännönmukaista.
2–3v lapsi	<ul style="list-style-type: none"> - Tunnistaa perussykkeen ja osaa taputtaa laulun käyttäen molempia käsiä. Lapsi osaa toistaa rytmin, jos se liittyy sanoihin. - Lapsi pystyy noudattamaan tempoa musiikissa jossa selkeä syke. - Lapsi pystyy loruttelemaan ja lausumaan pieniä runoja. - Lapsi pystyy harjoittelemaan kehorytmejä sekä helppoja rytmisoittimia perussykkeen soittamiseen.

	<p>Tempon tulee harjoituksissa olla tarpeeksi hidas, jos harjoituksessa lapsi käyttää puhetta samalla.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lapsi alkaa ymmärtämään musiikista sävyjä: hiljaa, kovaa, hitaasti, nopeasti, tauko.
3–4v lapsi	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsi osaa soittaa rytmisoittimia, jotka ovat yksinkertaisia. Suurin osa lapsista tunnistaa hitaan ja nopean eron sekä suurin osa tulee tietoiseksi temposta sekä sykkeestä. - Voidaan aloittaa sanarytmien harjoittelu. - Alkaa ymmärtämään tauon merkityksen musiikissa. - Rytmisoittimien soittaminen kehittää motorisia taitoja. - Lapsi erottaa musiikista tasa – ja kolmijakoisen rytmin. - Lapsi pystyy tunnistamaan erityyppisiä rytmejä toisistaan.
4–5v lapsi	<ul style="list-style-type: none"> - Ymmärtää ja havaitsee nopea-hidas vastakohtaparit - Motoriikka on kehittynyt ja pystyy reagoimaan tempoon. - Sanavarasto kehittynyt huomattavasti 3-vuotiaan tasosta. - Sanarytmit sujuvat paremmin. Voidaan säestää musiikkia kehosoitimilla esim. taputuksin. Voidaan ottaa mukaan sanarytmit. - Kykenee säilyttämään rytmin sykkeen kun tempo on sovittu. Pystyy myös muuttamaan tempoa tarkoituksenmukaisesti. - Kehon hallinta kasvaa ja motorinen koordinaatio kehittyy
5–6v lapsi	<ul style="list-style-type: none"> - Ymmärtää musiikissa rytmin olemuksen. Käyttää

	<p>jalkoja ja käsiä monipuolisesti ja pystyy kävelemään sykkeessä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Osaa taputtaa sanarytmiä. - Ymmärtää käsitteet tempo, ja erilaiset musiikkiin liittyvät dynamiikat ja keston liittyvät käsitteet. - Ymmärtää erilaisia musiikin lajeja.
6–9v lapsi	- Pystyvät soittamaan vaikeita rytmikuvioita sekä soittamaan käsillä ja jaloilla samaan aikaan eri rytmiä.

Musiikkituokioiden suunnittelu tulisi pohjata aina lapset kehitysvaiheisiin ja niiden tukemiseen. Kun lapsen motorikka ja rytmitaju kehittyy kukin vuorollaan, ohjaajalla on viimekädessä valtaa eniten eri toimintatuokioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Näitä harjoituksia ohjaajat voivat myös soveltaa oman mieltymyksen mukaan. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, jokaiselle ikäkaudelle lapsen tapa osata eri asioita.

6.1 3–4vuotiaat

3–4-vuotiaiden käytös on usein vilkasta. Mielikuvitus ja leikit voivat olla myös rajuja. Kolmevuotiaalla soittimet pysyvät kädessä tekniikka on selvästi parempi kuin esim. 2-vuotiaalla. Soittaessaan etsitään yhteistä sykettä ja pyritään hahmottamaan musiikin muotoa. Lapsi huomaa esim. musiikista, että siinä on selkeitä kohtia, jolloin soitetaan ja myös sellaisia kohtia kun soittoa ei kuulu. Suurin osa lapsista myös tunnistaa nopean ja hitaan eron. Monet myös tietävät käsitteet tempo ja syke. Sanarytmien harjoittelun voi aloittaa. Musiikkituokioista pidettäessä tulisi toistaa samoja harjoituksia paljon. Näin lapsi saa onnistumisen ja ilon kokemuksia, kun oppii tutu laulut eikä joudu ponnistelemaan aina uusien harjoitusten kanssa. Harjoitusten tulisi myös olla rytmisiä ja selvärakenteisia. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72–75.)

Eri soittimien soittaminen kehittää lapsen motorisia taitoja ja valmiuksia sekä koordinaatiota. Lapsi pystyy jo keskittymään ryhmässä olemisessa sääntöihin ja

odottamaan omaa vuoroaan. Lasten kanssa voidaan yrittää säestää tuttuja kappaleita eri soittimien kanssa sekä koittaa yhdessä soittoa. Voidaan myös vertailla soittimia toisiinsa ja kokeilla millaisia ääntä ne pitää. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 74.)

Lasten ajoitus rytmin soittamisessa ei ole vielä hioutunut hyvin. Lapsille olisi tärkeää opettaa tässä iässä hitaan ja nopean eroja, kiihdyttäen ja hidastaen eroja sekä kovaa ja hiljaa eroja. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi liikkua kovan ja hiljaisen musiikin tahtiin sovitulla tavalla. Voidaan esim. hiljaisen musiikin aikana liikkua hitaasti ja kovan musiikin aikana liikutaan nopeasti. Lasten kanssa hyviä harjoituksia ovat kehosoitimien soittaminen sekä yksinkertaiset sanarytmiharjoitukset. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 75.)

6.2 4–5-vuotiaat

Lapset pystyvät tässä iässä paremmin ajoittamaan omaa liikettään esim. soittamisessa. He pystyvät soittamaan sujuvammin ja tahdissa pysyminenkin saattaa monella onnistua hyvin. Tässä isässä on tärkeää taata onnistumisen kokemuksia lapselle. 4–5-vuotias pystyy laulamaan ryhmässä ja muisti ja sanavarasto on huomattavasti kasvanut 3-vuotiaan tasosta. Lasten harjoituksissa olennaista on pysyä rytmissä ja näitä voidaan harjoittaa erilaisten sanojen ja lorujen avulla. Sanarytmit ja kehorytmiharjoitukset ovat hyviä harjoituksia 4–5-vuotiaille. Ymmärtää hidas-nopea vastakohtaparit sekä kiihdyttäen ja hidastaen vastakohtaparit. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 78–80.)

Jotkut lapset saattavat innostua erilaisista soittimista kuten rummut ja nokkahuilu. Harjoituksia lasten kanssa voi tehdä esim. luovuutta käyttäen talouspaperirullilla, rummuilla ja vaikkapa marakasseilla. Tässä iässä pystytään jo harjoittelemaan ajoitustarkkuutta soittamisessa. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 78–79.)

7 OPINNÄYTETYÖN TYÖVAIHEET JA ETENEMINEN

7.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Halusin tehdä opinnäytetyöstäni sellaisen, josta on hyötyä työelämäkumppanille ja lapsille. Kiinnostus aihetta kohtaan syntyi Vaahteramäen päiväkodin kanssa yhteisestä kiinnostuksesta musiikkikasvatusta kohtaan sekä työyhteisön tarpeesta kehittää omaa musiikkikasvatustoimintaa. Valitsin aiheekseni rytmin erinäisten keskusteluiden ja pohdintojen jälkeen Vaahteramäen päiväkodin henkilökunnan kanssa. Yksi syy aiheen valintaan oli Vaahteramäen päiväkodin kiinnostus ja halu saada uusia näkökulmia ja työkaluja päiväkodin musiikkikasvatukseen. Toinen syy oli liittää omaa musiikillista osaamistani sosiaalialan osaamiseen. Kolmas syy oli, että varsinaisesti rytmiin liittyviä rytmin harjoituskirjoja on olemassa vähän ja rytmiharjoitukset on monesti liitetty laulukirjojen yhteyteen.

7.2 Suunnittelun vaiheet

Opinnäytetyön teko alkoi talvella 2012. Otin yhteyttä Vaahteramäen päiväkotiin, jossa suoritin sosionomi opiskeluihin liittyvän suuntaavien opintojen harjoittelujakson. Harjoittelujakson alussa pohdimme harjoittelun ohjaajani kanssa aihetta ja olimme molemmat kiinnostuneita musiikin liittämisestä varhaiskasvatukseen. Harjoittelujaksoni aikana osallistuin päiväkodin musiikkituokioihin ja toimintatuokioihin sekä pääsin tutustumaan päiväkodin musiikkikasvatustoimintaan. Dokumentoin tapahtumia muistiinpanoin. Ensimmäisiä havaintojani oli henkilökunnan ”taidottomuus” soittaa erilaisia soittimia. Päiväkodissa on kuitenkin asianmukaisia välineitä musiikkikasvatuksen tueksi mm. piano sekä kitara, mutta soittimet eivät olleet kovin suuressa käytössä. Henkilökunnan kanssa keskustellessa tuli ilmi, että henkilökunta halusi uusia toimintatapoja päiväkotiin, ja halusivat kehittää omaa musiikkikasvatustoimintaa. Suunnitelmissa oli aluksi tuottaa musiikkituokioita päiväkotiin, mutta tarkempaa ideaa ei ollut. Ehdotin

ohjaajalleni olisiko päiväkotikiinnostunut rytmistä musiikkituokioiden menetelmänä. Ohjaajani kiinnostui aiheesta. Myös muu henkilökunta oli vastaanottavainen aihetta kohtaan. Sovimme ohjaajani kanssa, että palaamme aiheeseen, kun olen saanut miettiä opinnäytetyölleni suunnitelman.

Opinnäytetyösuunnitelma tuli valmiiksi keväällä 2012. Esitin suunnitelman harjoittelun ohjaajalle ja muulle päiväkodin henkilöstölle. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen sovimme, että pitäisin harjoittelun aikana lapsille musiikkituokioita ja harjoittelisin lasten kanssa ryhmänhallintaa. Pohdimme yhdessä ohjaajani kanssa, mille ikäryhmälle toteuttaisin musiikkituokiot ja mikä olisi ikäryhmäni opinnäytetyössä. Aluksi oli ajatus, että toteuttaisin tuotoksen 0–7-vuotiaille, mutta tulimme lopputulokseen, että opinnäytetyö olisi tällöin liian laaja. Rajasimme ikäryhmän 3–5-vuotiaisiin. Sovimme, että syksyn harjoitusjaksolla tulisin testaamaan harjoitusvihkon toimivuutta lapsiryhmässä. Puhuimme ohjaajani kanssa opinnäytetyön tavoitteista ja yhteistyön odotuksista. Keskustelimme myös ohjaajani kanssa opinnäytetyön tavoitteista ja sisällöstä, mutta tässä vaiheessa kummallakaan osapuolella ei vielä ollut kuvaa siitä, mikä olisi tuotteeni tarkka sisältö. Päiväkotikiinnostunut odotti minulta oma-aloitteisuutta sisällön suunnittelussa. Ryhmän kooksi sovimme produktinharjoitusten kokeiluun päiväkodissa 9 lasta. Ryhmän koko perustuu siihen valintaan, että pienessä ryhmässä pystyy näkemään mahdollisen kehityksen lapsien taidoissa. Pohdinnassa oli myös se, että jos harjoitusvihkoa käytetään realistisesti, ovat ryhmäkoot musiikkituokioiden sarjassa paljon isompia. Tällöin kuitenkin musiikkituokioiden sarjassa ei välttämättä pysty havainnoimaan lapsen kehitystä niin helposti. Ryhmäkoko jäi siis 9 lapseen. Kevään harjoittelujakson aikana pidin lapsille musiikkituokioita ja tutustuin päiväkodin lapsiin ja opettelin ryhmän hallintaa.

Kesällä 2012 kirjoitin opinnäytetyöhöni teoreettista viitekehystä sekä suunnitellin harjoitusvihkon sisältöä. Suoritin haastattelut kesällä päiväkodin henkilökunnalle harjoitusvihkon tarpeellisuudesta. Haastattelu antoi suuntaa itse tuotteen sisältöön. Yritin pohtia lapsia hyödyntäviä harjoituksia. Suunnitelmana oli tehdä harjoitusvihkosta kaksi osan. Tavoitteena oli aluksi, että käsittelisi tiiviin teoria paketin lapsen motorisesta kehityksestä sekä rytmittäjän kehittymisestä. Toiseen

osioon ajoin laittaa rytmiharjoituksia sekä niiden sovelluksia ja ajoin lisätä mukaan cd-levyn harjoitusten tueksi, johon olisin itse laulanut kappaleita. Suunnitelma kuitenkin muuttui niin, että en antanut motoriselle kehitykselle niin suurta painoa produktissa enkä ottanut mukaan cd-levyä. Tämä siksi, koska näin muut teoriaosuudet tärkeämpinä itse produktissa ja cd-levyn kanssa olisi tullut tekijäoikeuksien kanssa ongelmia.

Pyrin koko ajan miettimään harjoitukset lasten ikäryhmälle sopiviksi. Päiväkodin henkilökunta oli sitä mieltä, että saan käyttää harjoitusvihkon harjoituksiin myös omaa luovuuttani, koska he luottivat musiikilliseen ammattitaitooni. Harjoitusvihkon teoriaosuus muokkautui monien keskusteluiden monien pohdintojen ja keskusteluiden kanssa ohjaajani kanssa seuraavanlaiseksi: rytmi, syke, tempo, sanarytmit, kehorytmit, 3–5-vuotiaiden rytmisen kehitys ja rytmin vaikutus lapsen kehitykseen. Harjoitusvihkon harjoitukset muokkautuivat pitkän prosessin jälkeen seuraavanlaiseksi: Sanarytmiharjoitukset, kehorytmiharjoitukset ja sykeharjoitukset. Kappaleessa 7.5 ja 7.6 perustelen tarkemmin valinnat harjoitusvihkon sisällöstä.

Syksyllä 2012 toteutin musiikkituokioiden sarjan Vaahteramäen päiväkodissa. Tarkoitus oli pitää musiikkituokiota kahdella viimeisellä harjoitteluviikolla torstaisin ja perjantaisin. Musiikkituokioiden määräksi sovimme 4 kappaletta ja ne toteutettiin joko ennen ulkoilua tai ulkoilun jälkeen. Määrällisesti 4 musiikkituokiota valittiin sen takia, että saisin suurimman osan harjoitusvihkon harjoituksista sisällytettyä näihin kertoihin. Sovimme myös jokaisen tuokion kestoksi 20 min. Musiikkituokion pituus ei voinut ollut pidempään, koska 3–5-vuotiaiden lasten keskittymiskyky on lyhyt.

7.3 Päiväkodin henkilökunnan haastattelu

Haastattelin päiväkodin henkilökuntaa (LIITE 1) harjoitusvihkon tarpeellisuudesta. Haastattelussa kartoitin, millaista musiikkikasvatusta on käytetty Vaahteramäen päiväkodissa, miten he haluavat kehittää omaa musiikkitoimintaa päiväkodissa sekä mitä toiveita heillä olisi harjoitusvihkon suhteen. Valitsin haastatte-

lun menetelmäksi, koska koin sen olevan luontaisin tapa minulle sekä turvallisin tapa saada tietoa kuin esimerkiksi kyselylomakkeen tekeminen. Haastattelut suoritin Vaahteramäen päiväkodin tiloissa 4–5-vuotiaiden heinäsiirkojen huoneessa. Vaahteramäen päiväkodissa kasvatushenkilökuntaa on 8, joista 3 on lastentarhaopettajaa ja 5 lastenohjaajaa. 4 ohjaaja toimii isojen lasten puolella eli 3–7-vuotiaiden osastolla ja 4 ohjaajaa pienten lasten puolella eli 1–3-vuotiaiden osastolla. Haastattelin isojen lasten puolen kasvatushenkilökunnan, johon kuului 1 lastentarhaopettaja, yksi esikoulun opettaja ja 2 lastenhoitajaa. Valitsin haastateltavaksi 3–7-vuotiaiden puolen kasvattajat, koska rytmin harjoitusviikko on tarkoitettu 3–5-vuotiaille. Haastattelu oli teemahaastattelu ja jokainen haastattelu kesti n. 5 minuuttia. Aineiston purku tapahtui litteroimalla käyttämällä tekstinkäsittelyohjelmaa. Seuraavaksi kerron keskeisiä vastauksia haastattelusta.

Ensimmäinen kysymys oli millaista on musiikin ja rytmin käyttäminen Vaahteramäen päiväkodin arjessa. Vaahteramäen päiväkodissa käytetään musiikkikasvatusta viikoittain musiikkituokioissa, jotka lastentarhaopettaja suunnittelee 4–5-vuotiaille heinäsiirkoille, sekä 3–4-vuotiaille koppakuoriaisille. Haastatteluisa tuli ilmi, että pelkästään rytmiharjoituksia pidetään päiväkodin musiikkituokioissa harvoin. Loruista ja lauluja käytetään tilanteen mukaan, esim. ruokailua odotellessa. Päiväkodissa ei harjoitella varsinaisesti rytmisiä harjoituksia vaan ne tulevat esiin musiikkiliikunnassa ja musiikkituokioiden mukana leikkiessä ja lauluhetkissä. Esikouluryhmässä musiikki tulee esille esikoulutehtävissä, joiden ohella kuunnellaan myös musiikkia ja sanojen tavuttamisessa. Rytmillä on mukana sellaisissa asioissa, joissa ei ohjaaja välttämättä itse edes huomaa sitä esim. laskemisessa.

Toinen kysymys oli mitkä toimintamuodot on todettu hyväksi päiväkodin musiikkikasvatuksessa. Haastatteluista kävi ilmi, että toimintamuodot, jotka on todettu hyväksi, olivat päiväkodin henkilökunnan mukaan yleisesti sellaiset leikit ja harjoitukset, joissa käytetään valmiita taustoja esim. cd-levyä. Harva osaa soittaa soittimia, joita Vaahteramäen päiväkodissa on käytettävissä. Kuitenkin laulutaitoa löytyy. Vaahteramäen päiväkodissa pyritään myös siihen, että kaikki lapset

saavat itse osallistua toimintaan mukaan ja niin, että heille tulee onnistumisen kokemuksia. Päiväkoti pyrkii mahdollisuuksien mukaan käymään erilaisissa konserteissa ja antaa tämän tuoda erilaisia elämyksiä lapsille.

Kolmas kysymys oli miten Vaahteramäen päiväkoti haluaisit kehittää omaa musiikkitoimintaa. Yhtenä toiveena oli, että joku ulkopuolinen ammattilainen voisi tulla pitämään musiikkituokioita lapsille ja toivottiin, että ohjaajat saisivat koulutusta musiikkiin liittyvissä asioissa. Toivottiin myös, että olisi vielä enemmän materiaalia, toimintatapoja ja soittimia päiväkodissa. Tärkeänä nähtiin että harjoitukset olisivat sellaisia, että lapsista näkee oppimisen ja kehityksen.

Neljäs kysymys oli mikä on haastateltavien näkemys, miten musiikki ja rytmi vaikuttavat lapsiin. Rytmien nähtiin antavan virtaa lapsille varsinkin nopeassa musiikissa. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että jokaisella lapsella on oma sisäinen rytmi ja se vaikuttaa kaikkeen elämässä. Se vaikuttaa mm. omaan käyttökseen kuten syömisen nopeuteen ja kävelemisen nopeuteen. Toivottiin, että lapselle annettaisiin mahdollisuus osallistua musiikin maailmaan parhaalla mahdollisella tavalla. Pitäisi varmistaa varsinkin niille lapsille, joilla musiikki tuottaa nautintoa ja antaa kipinän mahdollisuus osallistua musiikin harrastamiseen päiväkodin arjessa. Päiväkodin henkilökunta näki lapset aktiivisina toimijoina ja lapset nähtiin innostuvan helposti musiikkituokioista ja lauluhetkistä.

Viidentenä kysymyksenä oli mitä erityistoiveita haastateltavilla oli harjoituslevyn sisällön suhteen. Toiveena harjoituslevyn tekemiseen oli se, että harjoitusvihko olisi mahdollisimman selkeä ja helposti ymmärrettävä eikä harjoituksiin tulisi mukaan nuotteja, koska päiväkodin henkilökunta ei osaa lukea niitä. Toivottiin myös uusia näkökulmia sekä tapoja käyttää rytmiä hyväksi lapsille.

Kuudentena kysymyksenä oli onko haastateltavat tutustuneet teoksiin, joissa käytetään rytmikkaa hyväksi. Päiväkodin henkilökunta ei ollut tutustunut teoksiin, joissa käytetään rytmikkaa hyväksi. Tämän takia he odottivat, mikä tulisi olemaan produktin eli rytmien harjoitusvihkon valmis versio.

7.4 Harjoittelutuokiot Vaahteramäen päiväkodissa

Toteutin musiikkituokioita harjoittelumielessä Vaahteramäen päiväkodissa 3–4-vuotiaille koppakuoriaisille ja 4–5-vuotiaille Heinäsirkoille kymmenen viikon harjoitteluni aikana.

Vaahteramäen päiväkodissa 3–4-vuotiaille koppakuoriaisille ja 4–5-vuotiaille heinäsirkoille suunnitellaan joka viikko oma viikko-ohjelma, jonka sisällöstä vastaa lastentarhaopettaja. Lastentarhaopettaja oli harjoittelun ohjaajani ja sain osallistua viikko-ohjelman suunnitteluun. Toteutin torstaisin ja perjantaisin musiikkituokiota eri harjoitteluiden muodossa lapsiryhmälle joka koostui n. 12 lapsesta mukaan lukien poissaolot ja sairastumiset lasten lukumäärässä. En kuitenkaan vielä tässä vaiheessa testannut harjoitusvihkon sisältöä vaan halusin tutustua lapsiin ja harjoitella heidän kanssaan ryhmän hallintaa. Harjoittelujaksoni kahdella viimeisellä viikolla testasin harjoitusvihkon toimivuutta torstaisin ja perjantaisin lapsiryhmään joka koostui 9 lapsesta. Jokaisen musiikkituokion jälkeen sain ohjaajaltani suullisen palautteen.

7.5 Harjoitusvihkon sisältö

Harjoitusvihko sisältää kaksi osaa. Ensimmäinen osa sisältää teoriaosuuden joka sisältyy osioista: rytmi, syke, tempo, kehorytmit, sanarytmit, rytmin vaikutus lapsen kehitykseen ja 3–5-vuotiaiden rytmiset taidot. Toinen osio sisältää rytmiharjoituksia 3–5-vuotiaille. Harjoitukset ovat jaettu 3 pääteemaan: sykeharjoituksiin, sanarytmiharjoituksiin ja kehorytmiharjoituksiin. Sykeharjoituksia on 8 kappaletta, kehorytmiharjoituksia viikossa on 7 kappaletta ja sanarytmiharjoituksia on 5 kappaletta. Harjoituksia harjoitusviikossa on yhteensä 20 kappaletta.

Valitsin harjoitusviikkoon nämä teoriaosuudet pitkän prosessin jälkeen. Minun oli ensin teoreettista viitekehystä etsiessäni huomioida 3–5-vuotiaille lapsille ominaisuudet rytmisissä taidoissa. Tiedonhaun avulla aloin tiedostamaan, että 3–5-vuotiaille harjoitukset tulee olla yksinkertaisia sekä iän mukaisia. Harjoitukset

vihkossa liittyvät sanarytmeihin, kehorytmeihin ja sykeharjoituksiin. Päätin, että teoriaosuudessa samoja teemoja käytäisiin läpi, jotta harjoitusvihkon käyttäjälle aukeisi harjoitusten käyttötarkoitus ja tavoite.

Rytmin, sykkeen ja tempo käsitteet esittelen teoriaosuudessa, koska ne auttavat ymmärtämään harjoitusvihkon ohjeita paremmin, joissa käytetään kyseisiä termejä. Teoria osuus, jossa käsitteelen 3–5-vuotiaiden rytmisiä taitoja auttaa harjoitusvihkon käyttäjää ymmärtämään ja tiedostamaan 3–5-vuotiaille ominaisen taidot rytmillisissä taidoissa. Rytmin vaikutus lapsen kehitykseen teoriaosio kertoo lukijalle rytmiharjoitusten hyödyn.

Toinen osa sisältää rytmiharjoituksia 3–5-vuotiaille lapsille. Harjoituksissa on 3 teemaa: kehorytmit, sanarytmit ja sykeharjoitukset. Valitsin nämä teemat harjoitusvihkon harjoituksiin, koska koin harjoitusten olevan 3–5-vuotiaille sopivia. Kehorytmeissä ei esimerkiksi tarvitse käyttää soittimia ja ovat varsinkin 3-vuotiaille erinomainen tapa aloittaa rytmiharjoittelu. Sanarytmit ovat haasteellisempi vaihe kehorytmeistä ja sujuu paremmin 5-vuotiailta mutta 3-vuotiaille olen lisännyt harjoituksiin yksinkertaisia harjoituksia esim. yhden sanan rytmittämistä. Soittimien soittaminen ei ole harjoitusvihkossa pääosassa. Harjoituksissa voi käyttää myös soittimia hyödyksi omaa luovuutta hyväksi käyttäen. Harjoitusvihkon harjoitukset ovat sovellettavissa.

Tavoitteena harjoitusvihkon harjoitteiden avulla on opetella seuraavia käsitteitä rytmisistä taidoista: hidas-nopea vastakohtaparien ymmärtäminen ja hahmottaminen, kiihdyttäen hidastaen vastakohtaparien ymmärtäminen ja hahmottaminen, tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen sekä hiljaa ja kovaa hahmottaminen ja ymmärtäminen. Tavoitteena on myös seuraavien motoristen taitojen kehittäminen jotka perustuvat opinnäytetyöni teoriapohjaan: koordinaatiokyvyn, rytmikyvyn, erottelukyvyn, reaktiokyvyn, tasapainon ja käsittelytaitojen parantaminen ja kehittäminen,

Oppaan tarkoituksena on innostaa päiväkodin henkilökuntaa käyttämään harjoituksia ja menetelmiä hyväksi 3-5-vuotiaiden musiikkikasvatuksessa. Jokaiseen

rytmiharjoitukseen on liitetty ohjeet erikseen, miten harjoitusta voidaan käyttää ja mitä välineitä harjoitukseen vaaditaan.

7.6 Harjoitusvihkon ulkoasu

Pyrin luomaan rytmin harjoitusvihkon ulkoasun selkeäksi, koska päiväkodilla oli toiveena että harjoitusvihko olisi mahdollisimman selkeästi luettavissa. Lähtökohdaksi otin siis selkeyden harjoitusvihkon ulkoasun suunnittelussa. Ensin olen kirjoittanut harjoitusvihkoon tekstiosuudet, tämän jälkeen olen lisännyt kuvia värittämään harjoitusvihkon sisältöä ja lisäämään houkuttelevuutta. Selkeyttä olen pyrkinyt tuomaan isolla fonteilla harjoitusten ohjeiden kirjoittamisessa.

Harjoitusvihko on kirjoitettu tekstinkäsittelyohjelmalla pystyasennossa A4 arkeille. Harjoitusvihko sisältää kansilehden, sisällysluettelon, sisällön ja lähdeluettelon. Sisältö koostuu 2 osasta: teoriaosuudesta ja rytmiharjoituksista. Rytmiharjoitukset on jaettu 3 teemaan: sykeharjoitukset, sanarytmiharjoitukset ja keho-rytmiharjoitukset. Lukijalle harjoitusten yläosassa näkyy teema, jonka sisällä lukija on. Tämä helpottaa oppaan selkeyttä ja antaa lukijalle selkeän kuvan siitä, mihin teemaan jokainen rytmiharjoitus kuuluu. Sisällysluetteloon on lisätty jokaisen teeman sivunumerot. Sivuja harjoitusvihkolla on 31. Jokainen harjoitus teeman sisällä on otsikoitu selkeästi. Sivut ovat kierteillä kiinni ja sisältää kansimuovin sekä taustapahvin.

7.7 Rytmin harjoitusvihkon harjoitusten valinnan perustelut

Kaikki harjoitukset pohjautuvat vahvasti rytmiin. Painotus harjoituksissa on rytmiharjoitukset. Jokaisen harjoituksen tavoitteena on parantaa lasten rytmitaitoja sekä motorisia taitoja.

Harjoitukset olen valinnut perehdyttyäni teoreettiseen viitekehukseen. Olen käynyt läpi lastenlaulukirjoja ja soveltanut harjoituksia 3–5-vuotiaille sopivaksi. Oli vaikea löytää rytmiharjoituksia 3–5-vuotiaille, joten olen itse joutunut soveltamaan harjoituksia vihkoon. Olen saanut malleja harjoituksiin mm. Elina Kivelä-

Taskisen rytmikylvyn pikkukuplat harjoituskirjasta. Kyseisestä kirjasta sain idean sanomalehtikapuloiden tekoon sekä nuoteista soittamisen harjoitukseen. Päiväkoti antoi minulle vapaat kädet käyttää omaa luovuuttani harjoitusten suunnittelussa. Harjoitusten määrä on 20, koska tulimme johtopäätökseen päiväkodin lastentarhaopettajan kanssa siitä, että työmäärään nähden se olisi kohtuullista.

Tärkeää harjoitusvihkon teossa oli koko ajan ottaa huomioon harjoitusten vaikeusaste 3-5-vuotiaille sopiviksi. Sisältö on myös tehty Vaahteramäen päiväkodin toiveesta niin, että harjoituksia ei tarvitse lukea nuoteista, vaan harjoitukset ovat selitetty yksinkertaisesti, että päiväkodin henkilökunta pystyy käyttämään harjoituksia hyväksi. Ei siis tarvitse osata esimerkiksi lukea nuotteja tai osata soittaa monimutkaisia soittimia. En tuo esille produktissa tiettyä menetelmää rytmiiikkatuntien avuksi. Pyrin esittelemään erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa rytmiikkatunteja Harjoituksia voidaan siis soveltaa myös eri toimintatavoin.

8 HARJOITUSVIHKON KOKEILU PÄIVÄKODISSA

Toteutin produktin eli rytmin harjoitusviikon harjoituksia Vaahteramäen päiväkodissa syksyllä 2012 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Toteutin 4 musiikkituokiota ja ryhmään osallistui 9 lasta. Harjoitukset olivat suunniteltu 3–5-ikäluokalle sopiviksi ja sisälsivät samoja harjoituksia, joita tulee harjoitusviikkoon. Tuokiot kestivät n. 20 minuuttia kerrallaan.

Jokaisen tuokion taustalla oli tavoite ja rakenne tuokioille oli samanlainen. Tuokiot koostuivat alkulämmittelystä, soittoharjoituksista sekä loppurauhoittelusta. Ensimmäisen harjoitus on kaikissa tuokioissa pääosassa rakenteeltaan samanlainen mutta sovellettu jokaiseen tuokioon eri tavalla. Ajattelin, että lasten kannalta olisi hyvä, että jokaisessa tuokiossa on jotain tuttua ja turvallista. Tavoitteena oli harjoitusviikon harjoituksia käyttäen parantaa lasten rytmitaitoja sekä motorisia taitoja. Käytän joissain harjoituksissa apuna cd-levyn musiikkia. Harjoitusviikon harjoitukset ovat sovellettavissa joten harjoituksiin voi käydä myös muutakin musiikkia kuin käyttämäni taustamusiikit.

Harjoituksissa lapset opettelivat opinnäytetyöhöni liittyvään teoreettiseen viitekehukseen liittyviä käsitteitä harjoitusten muodossa. Näitä käsitteitä motorisen kehityksen osa-alueella ovat tasapainotaidot, liikkumistaidot, käsittelytaidot, rytmikyky, reaktiokyky sekä erottelukyky. Rythmi ja lapset teoreettisen viitekehuksesta harjoituksissa on mukana kehorytmit, sanarytmit sekä syke ja tempo. Harjoituksissa harjoitellaan myös ymmärtämään ja havaitsemaan hidasta-nopea vastakohtapareja, taukoja, kiihdyttäen, hidastaen sekä kovaa ja hiljaa soittamista.

Musiikkituokioiden suunnittelussa täytyi ottaa huomioon, että 3-vuotiaiden ja 5-vuotiaiden ikäkohtaisessa kehityksessä on eroja mutta harjoitukset ovat molemmille ikäluokille sopivia harjoituksia. Ryhmässäni oli yksi erittäin huonon keskittymiskyvyn omaava lapsi. Tämä ei kuitenkaan haitannut huomattavasti musiikkituokioiden pitämistä. Sain jokaisen tuokion jälkeen lapsilta ja ohjaajalta suullisen palautteen. Ohjaajani oli kaikissa neljässä musiikkituokiossa seu-

raamassa. Jokaisesta musiikkituokiosta saadusta palautteesta tein itselleni muistiinpanot.

Pyrin kuvailemaan tuokiot yksityiskohtaisesti, koska pidän tärkeänä havaintoja lasten toiminnasta tuokioissa sekä, harjoitusten onnistuvuudesta sekä omasta toiminnasta ryhmän ohjaajana.

8.1 Ensimmäinen tuokio

Ensimmäisen musiikkituokion (LIITE 2) pidimme aamulla ennen ulkoilua. Tuokion rakenne koostui neljästä erilaisesta harjoituksesta, joissa kaikissa oli vahvasti mukana rytmi. Ensimmäisen tuokion harjoitusten teemana oli hidas-nopea vastakohtaparit ja harjoittelimme myös kehorytmejä, rytmikykyä, käsittelykykyä tasapainotaidot ja koordinaatiokyvyt ovat myös mukana jokaisessa harjoituksessa, mutta en anna niille niin suurta painoarvoa näissä harjoituksissa.

Päätin ottaa rytmisoittimeksi ensimmäiselle tuokiolle sanomalehti kapulat, jotka olin itse tehnyt lapsille. Sanomalehtikapuloilla on helppo soittaa erilaisia rytmikuvioita ja ne ovat paljon kevyempiä ja niistä tulee pienempi ääni kuin tavalliset puusta tehdyistä rytmikapuloista. Valitsin sanomalehti kapulat ensimmäiselle tuokiolle, koska myöhemmin lapset tulivat käyttämään myös puisia rytmikapuloita harjoituksissa.

Ensimmäisen harjoituksen tavoitteena oli lapsille opettaa havaitsemaan ja ymmärtämään nopea- hidas vastakohtaparit. Samassa harjoituksessa tarkoituksena oli myös lapsen koordinaatiokyvyn sekä tasapainon harjoittaminen. Käytin soittimena rumpua, jolla löin tempoa.

Kerroin ja näytin lapsille harjoituksen idean. Ideana oli, että lapset saivat liikkua tempon mukaan. Nopeaan rumpun tempoon liikutaan nopeasti ja hitaaseen tempoon liikutaan hitaasti. Kun rumpu ei soi ollenkaan, ei myöskään liikuta. Rumpun lakatessa soimasta huudahdin lapsille eri asentoja, joihin mennään esim. selälleen, vatsalleen, istumaan jne. Silloin oli tarkoituksena pysyä mahdollisimman paikoillaan. Minä ohjaajana löin rummulla tahtia ja lapset saivat

liikkua. Nopeutin ja hidastin tempoa välillä kiihdyttäen tai nopeuttaen. Harjoitus sujui erittäin hyvin. Lapset ymmärsivät nopeasti hitaan ja nopean eron ja nauttivat suuresti harjoituksesta.

Toisessa harjoituksessa teimme soittoharjoituksia, jossa tavoitteena oli harjoitella kehorytmejä ja pysyä tempossa. Tavoitteena oli myös hahmottaa, milloin tulee tauko kappaleessa ja harjoitella rytmikykyä, jota käytän opinnäytetyössäni teoreettisena tukena. Rytmikyky tarkoittaa liikkeen ajoittamista. Se on kyky havainnoida oikea-aikaisuutta musiikista sekä rytmin sekä liikkeen nopeuden muutosten havainnoimista. (Autio 1995, 50–51.)

Laitoin soimaan kappaleen cd-levyltä. Kappaleena toimi Elina-Kivelä Taskisen Rytmikylpy cd-äänilevyltä kappale Jumma. Lapset kuuntelivat kappaletta soittaen samalla sykettä rintaan. Kokeilimme myös soittamista reiteen ja päähän. Kun musiikissa tuli tauko, soittamisessa tuli tauko. Lapset siis oppivat hahmottamaan milloin tulee soittaa ja milloin ei. Lapset pitivät harjoituksesta, tosin ryhmän nuorimmilla oli vielä vaikeuksia pysyä tempossa. Tämän jälkeen teimme piirin ja kokeilimme pysyä samalla tavalla tempossa mutta jalkojen kanssa. Ohjaajana näytin mallia lapsille. Ryhmän viisivuotiaat lapset osasivat harjoituksen melko hyvin. Ryhmän nuorimmilla oli hieman vaikeuksia.

Kolmannessa harjoituksessa tavoitteena oli harjoitella käsittelytaitoja sekä rytmikykyä. Käsittelytaidot tarkoittavat taitoa, jonka avulla pystytään käsittelemään erilaisia esineitä. Rytmiiin liitten soittoaidot liittyvät käsittelytaitoihin. (Numminen 1996, 26)

Tavoitteena oli soittaa sanomalehtikapuloilla cd-levyn musiikin mukaan. Pyysin lapset rinkiin istumaan alustojen päälle. Kappaleena toimi Elina-Kivelä Taskisen Rytmikylpy cd-äänilevyltä kappale Inennee. Harjoituksen tarkoituksena oli hitaan ja nopea havaitseminen ja ymmärtäminen sekä käsittelytaidon harjoittaminen. Harjoituksen tarkoituksena oli soittaa sanomalehtikapuloilla kappaletta ensin hitaasti ja tämän jälkeen nopeasti kuitenkin pysyen kokoajan tempossa. Kuuntelimme kappaleen ensin cd-soittimesta ja tämän jälkeen ohjaajana näytin

miten soittamme. Harjoitus meni hyvin ottaen huomioon, että kappale oli lapsille täysin tuntematon.

Viimeiseksi oli vuorossa loppurauhoittelu. Tämä rentoutus ei varsinaisesti liity rytmiin vaan ideana oli, että suunnittelin joka tuokion loppuun rauhoittavan hetken, jonka jälkeen on päiväkodin arjessa yleensä helpompi siirtyä seuraavaan päivän tapahtumaan, joka meillä oli ulkoilu.

Olin suunnitellut oman tarinan, jonka nimi oli matka taivaan rannalle. Lapset saivat mennä patjoille makaamaan ja käskin heidän sulkemaan silmät. Kerroin tarinan rauhallisella äänellä. Muutama lapsi ei malttanut pysyä paikoillaan mutta tuokiossa mukana ollut ohjaajani sai myös heidät kuuntelemaan.

Arviointia musiikkituokiosta: Tavoitteet harjoituksille pääasiassa toteutuivat. Lapset olivat innostuneita ja suurin osa lapsista osasi hahmottaa hitaan ja nopean tempon eron. Kukaan lapsista ei ollut harjoituksia vastaan vaan kaikki osallistuivat innostuneesti. Ryhmässä oli yksi lapsi, joka oli luonteeltaan hieman villimpi ja häntä jouduttiin rauhoittelemaan muutamaan otteeseen. Hän ei kuitenkaan häirinnyt musiikkituokioiden kokonaisuutta. Oli mukava kuulla lasten suusta spontaanit kommentit: ”oli hauskaa” ja ”koska taas uudestaan”. Tämä motivoi minut tekemään myös muut musiikkituokiot lapsille.

Ohjaajani kehui musiikkituokion onnistuneeksi. Itse olisin halunnut vielä sujuvuutta harjoitusten välille ja pyrin ottamaan sen huomioon seuraaviin tuokioihin. Pohdin, olisiko ollut järkevämpää laittaa lapset soittoharjoituksissa riviin ja itse olisin tullut eteen näyttämään mallia lapsille, koska vieressäni olevat lapset eivät välttämättä nähneet mallia soittamisesta niin hyvin kuin esimerkiksi vastapäätä minua olevat lapset. Pyrin ottamaan tämän huomioon seuraaviin musiikkituokioihin.

8.2 Toinen Tuokio

Toisen musiikkituokion (LIITE 3) teemana oli hidas-nopea vastakohtaparien hahmottaminen sekä tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen musiikista. Tuokio

rakentui 4 harjoitteesta. Teoreettiselta viitekehyksessä painotan tässä tuokiassa rytmikyvyn ja käsittelykyvyn lisäksi erottelukykyä. Myös tasapaino liittyy harjoituksiin. Pidimme tuokion ennen ulkoilua.

Ensimmäinen harjoituksen tavoitteena oli jälleen hitas-nopea vastakohtien sekä tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen. Tavoitteena oli myös tasapainon ja koordinaation harjoittaminen.

Harjoitus oli sama kuin ensimmäisen tuokion ensimmäinen harjoitus mutta sovellettuna. Soittimena käytin rumpua jolla löin sykettä välillä nopeaan tempoon ja välillä hitaaseen. Kerroin ja havainnollistin lapsille leikin idean. Hitaan rummutuksen aikana liikutaan hitaasti ja nopean rummutuksen aikana nopeasti. Kun rumpu ei soi pysähtytään paikoilleen. Sovimme lasten kanssa, että tauon aikana nostan esiin yhden värin. Sinisestä väristä mentiin vatsalleen ja keltaisesta noustiin varpaille ja pyrittiin kurkoittamaan käsillä mahdollisimman korkealle. Tarkoituksena oli pysyä täysin paikoillaan siinä asennossa niin kauan kuin rummutus ei soi. Lapset pitivät harjoituksesta ja osasivat lähes kaikki asettua oikeaan asentoon värien ilmaantuessa.

Toisen harjoituksen tavoitteena oli lasten harjoitella käsittelytaitoja sanomalehti kapuloilla sekä ymmärtää ja hahmottaa nopean ja hitaan eron sekä opeteltiin soittamaan kiihdyttäen ja hidastaen ja ymmärtää näiden merkitys.

Lapset asettuivat piiriin istumaan ja jaoin kaikille sanomalehti kapulat. Kerroin lapsille harjoituksen idean. Leikittiin, että olisi sade ja lapset saavat soittaa sanomalehti kapuloilla lattiaan. Sanomalehtikapuloiden sointi kuulostaa sateelta. Itse toimin sateen määrän näyttäjänä. Kun minulla oli kädet yhdessä ei sada ollenkaan. Kun minulla oli kädet levällään sataa paljon. Aloitin harjoitukset kädet yhdessä ja vähitellen avasin kättäni enemmän ja enemmän. Lapset pysyivät hyvin mukana. Jokainen ryhmässä osasi kiihdyttää sateen määrää oikeaan aikaan. Tosin välillä lapset vilkuilivat toisilta pitääkö nyt soittaa nopeasti.

Kolmannessa harjoituksessa tavoitteena oli rytmikyvyn lisäksi erottelukyvyn harjoittelu. Erottelukyky tässä harjoituksessa tarkoittaa sitä kuinka paljon lapsi käyttää voimaa eri liikkeiden tekemiseen. Musiikin tempoon liikuttaessa täytyy miet-

tiä, kuinka paljon voimaa käyttää esim. kävellessä, että pysyy tempossa mukana. (Liikunnan ja urheilun maailma 2012; Kivelä-Taskinen 2008, 78.)

Harjoituksessa käytin Elina-Kivelä Taskisen rytmikylvyn pikkukuplat cd-äänilevyiltä kappaletta kovaa menoa. Kuuntelimme ensin kappaleen ja tämän jälkeen kysyin lapsilta, mitä erilaisia kulkuneuvoja kappaleessa tuli esille. Kappaleessa tuli esille neljä eri kulkuneuvoa: auto, lentokone, vene ja juna.

Lapset asettuivat kolmen hengen jonoiksi. Jonon ensimmäinen oli johtaja joka sai päättää mihin jono liikkuu. Vapaaehtoiset lapset löytyivät nopeasti johtajiksi jonon ensimmäiseksi. Tarkoituksena oli esittää kulkuneuvoa, jota laulussa laulettiin. Tavoitteena oli myös kulkea ja kävellä musiikin sykkeessä eteenpäin. Lapsille tuotti vaikeuksia esittää kulkuneuvoa sekä kävellä samalla musiikin sykkeessä eteenpäin. Keskittyminen oli joko sykkeen löytämisessä tai kulkuneuvon esittämisessä. Myös ryhmän johtajan vaihdoksessa piti lapsia ohjeistaa ja auttaa ketä menee jonon perään ja kuka tulee seuraavaksi johtajaksi.

Lopuksi oli vuorossa loppurauhoittelu, jossa lapset saivat mennä riviin patjalle makaamaan selälleen. Laitoin musiikkia soimaan cd-levyiltä. Kappaleena toimi rauhallista rentoutumismusiikkia. Kappaleen alkaessa levitimme ison verhon lasten ylle ja heiluttelimme sitä ylös ja alas lasten yläpuolella. Yksi lapsi oli melko levoton harjoituksen aikana. Kerroimme hänelle harjoituksen jälkeen, että ei ole kivaa jos muut ovat rauhallisesti ja hän ainoastaan ei pysty keskittymään. Se vaikuttaa myös muitten lasten keskittymiseen.

Arviointia musiikkituokiosta: Olin tähän tuokioon tyytyväinen. Tuntui, että pystyin itse olemaan myös ohjaajana vapautuneemmin kuin ensimmäisessä tuokiossa. Tavoitteet onnistuivat hyvin, tosin kolmannessa harjoituksessa lapsilla oli vaikeus löytää syke ja samaan aikaan esittää kulkuneuvoa. Ehkä aliarvioin lasten taidot tässä harjoituksessa. Olisin voinut myös itse havainnollistaa lapsille selvemmin harjoituksen idean.

8.3 Kolmas tuokio

Kolmannessa musiikkituokiossa (Liite 4) pyrin tuomaan harjoituksiin uutena elementtinä sanarytmin ja harjoituksen jonka nimesin ”lasten omat nuotit”. Tavoitteena oli jälleen nopea-hidas vastakohtaparien hahmottaminen ja ymmärtäminen, tauon hahmottaminen, kiihdyttäen ja hidastaen harjoittelu sekä sanarytmien harjoittelu. Sanarytmien harjoittelussa oli tarkoituksena ensin löytää perusrytmi ja tempo ja tämän jälkeen rakentaa sykkeen päälle rakentaa sanarytmi.

Ensimmäinen harjoitus oli hidas-nopea vastakohtien ymmärtäminen sekä tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen. Lisäksi mukaan tuli eri rytmikuvioitten hahmottaminen rummutuksesta. Tavoitteena oli myös jälleen tasapainon ja koordinaatiokyvyn kehittäminen. Nostin vaikeusastetta harjoituksessa verrattaen toisten tuokioiden ensimmäiseen harjoitukseen. Lasten tuli tällä kertaa huomioida oikea rytmikuvio ja liikkua sen mukaan sekä hahmottaa täytyykö liikkua nopeasti vai hitaasti.

Harjoitus oli samantyylinen kuin ensimmäinen harjoitus muissa tuokioissa, mutta sovellettuna. Kerroin lapsille harjoituksen idean. Soittimena käytin rumpua ja löin sykettä välillä hitaaseen tempoon ja välillä nopeaan tempoon. Otin kaksi rytmiliikettä mukaan harjoitukseen. Toinen oli laukkarytmi ja toinen marssirytmi. Laukkarytmissä lasten tarkoituksena oli laukata sykkeen mukaan. Marssirytmissä marssittiin sykkeen mukaan. Rummutukseni oli laukkarytmissä ja marssirytmissä erilainen. Ensin lähdin soittamaan laukkarytmiä. Tämän jälkeen soitin marssirytmiä. Soitin rytmejä hitaasti ja nopeasti. Lasten tuli siis huomioida oikea rytmikuvio ja liikkua sykkeen mukaan joko nopeasti tai hitaasti.

Kun rummutus loppui näytin lapsille kahta eri muotoa. Toinen oli ympyrä ja toinen kolmio. Sovimme lasten kanssa, että rummutuksen loppuessa näytän heille jommankumman muodon. Ympyrästä mennään vastalleen makaamaan ja kolmiosta kurkotetaan varpaila korkealle kattoon. Näytin lapsille ensin esimerkkiä miten harjoitus tapahtuu. Lapset osasivat melko hyvin erottaa laukkarytmin ja marssirytmin toisistaan. Muutamalla lapsella oli vaikeuksia yhdistää rytmiliike sekä hidas ja nopea.

Toisessa harjoituksessa tavoitteena oli harjoitella sanarytmejä. Olin keksinyt rytmitykset sekä sanat ja lauseet rytmeihin itse. Ensin oli tarkoituksena löytää perusrytmi ja tempo. Tämän jälkeen oli tarkoituksena sykkeen päälle rakentaa sanarytmi.

Laitoin lapset riviin istumaan ja itse menin lasten eteen näyttämään mallia. Ensin oli tarkoituksena löytää perusrytmi. Näytin lapsille mallia. Ensin lyötiin molemmat kädet maahan. Tämän jälkeen lyötiin kädet yhteen. Tarkoituksena oli pitää syke tasaisena. Tämän jälkeen lisäsin harjoitukseen sanat TUM ja CHA. TUM sanottiin kädet maassa ja CHA kädet yhdessä. Teimme myös variaatioita harjoituksista mm. kaksi kertaa TUM ja kaksi kertaa CHA. Kahdella lapsella oli vaikeuksia löytää perusrytmi ja samalla myös sanarytmi. Muut osasivat hyvin pysyä sykkeessä. Huomasin toimivaksi tavaksi laittaa lapset riviin piirin sijaan, koska rivissä lapset näkivät kaikki minut näyttävän mallia.

Seuraava sanarytmin lauseeksi valitsin lauseen: TOM-MI PYÖ-RÄI-LEE. Ideana oli sanoa "TOM" samaan aikaan kun kädet olivat maassa, kädet yhdessä "MI", kädet maassa "PYÖ" jne. Kaikki tavut olivat saman pituisia. Harjoituksessa pyrittiin koko ajan pitämään syke tasaisena. Teimme harjoituksen kuusi kertaa ja viimeisillä kerroilla lapset osasivat jo mielestäni melko hyvin ottaen huomioon, että kyseiset lapset eivät ole harjoituksia paljon tehneet. Kahdella lapsella oli ongelmia niin sykkeen kuin sanojen sanomisessa. Yhdellä lapsella saattoi välillä jäädä käsien ja sanojen yhteistyö vain lauseen tai käsien toiminnan keskittymiseen.

Kolmanteen harjoitukseen sain käyttää omaa luovuuttani harjoituksen suunnittelussa. Tavoitteena harjoituksessa oli hahmottaa ja ymmärtää hidas-nopea vastakohtaparit, tauko, sekä soittaa kiihdyttäen ja hidastaen. Mukana oli myös lujaa ja hiljaa elementti. Olin tehnyt lapsille kuvioita paperille, joita he saivat soittaa. Olin suunnitellut kuvioit sellaisiksi, että niissä on selvä logiikka. Lapset saivat itse pohtia, miten eri kuvion aikana tulisi soittaa. Soittimena lapset käyttivät rytmimunaa. Valitsin rytmimunan sen takia, että sitä on yksinkertaista soittaa. Harjoitus oli sellainen, että siinä olisi voinut käyttää myös muita soittimia.

Lapset olivat rivissä ja minä heidän edessään. Otin esiin A1 paperin johon olin piirtänyt sarjan erilaisia kuvioita. Ensimmäinen sarja kuvioita oli pallot, jotka alkoivat pienestä ja kasvoivat suuremmaksi. Kysyin lapsilta miten he soittaisivat tämän kyseisen kuvion, jos aloitetaan vasemmalta oikealle(näytin sormella). Lapsista yksi ymmärsi heti harjoituksen idean. Hän ehdotti että pienien pallojen kohdalla soitetaan hitaasti ja suurien pallojen kohdalla nopeasti. Kysyin myös olisiko muita tapoja soittaa. Yksi lapsi ehdotti, että soitettaisiin kovaa ja nopeasti suurien pallojen kohdalla ja pienten pallojen kohdalla hitaasti ja hiljaa. Sovimme siis, että soittamme pienten pallojen kohdalla hitaasti ja hiljaa ja suurten pallojen kohdalla nopeasti ja kovaa. Tarkensin, että kun sormeni on kohdassa missä ei näy kuvioita, ei soiteta ollenkaan. Silloin on siis soitosta tauko. Aloitimme harjoituksen. Lähdin liikuttamaan sormeni paperilla vasemmalta oikealle. Lapset osasivat hyvin hahmottaa milloin soitetaan nopeasti ja milloin hitaasti. Näin kuinka lapset nauttivat harjoituksesta suuresti.

Toinen kuvio oli pitkä viiva, joka alkoi paperin alareunasta ja nousi paperin yläreunaan ja laski takaisin paperin alareunaan. Kysyin lapsilta, miten he soittaisivat tämän kuvion jos aloitetaan soittamaan vasemmalta oikealle. Yksi lapsi ehdotti, että soitettaisiin hitaasti sieltä, missä viiva on paperin alareunassa. Toinen lapsi ehdotti että, kun viiva on korkealla, soitettaisiin nopeasti. Olin todella yllätynyt kuinka nopeasti lapset ymmärsivät harjoituksen idean. Harjoitus meni hyvin. Lähes jokainen osasi soittaa oikealla tavalla.

Kolmas kuvio oli pisteiden sarja. Ensin oli pieniä pisteitä kasassa, tämän jälkeen oli isoja pisteitä kasassa ja sama toistui vasemmalta oikealla paperin reunaan asti. Tarkoituksena olin itse ajatellut soittaa kuvion pienien pisteiden kasassa nopeasti ja hiljaa ja isojen pisteiden kasassa nopeasti ja lujaa. Lapset ehdottivat tähän kuvioon jos soitettaisiin pienien pisteiden kohdalla paljon ja isojen pisteiden kohdalla myös paljon ja kovaa. Johdattelin lapsille voisiko pienien pisteiden kohdalla soittaa hiljaa ja nopeasti ja suurien pisteiden kohdalla nopeasti ja lujaa. Varmistin myös lapsilta tietävätkö he miten soitetaan kohdassa missä ei ole mitään kuvioita. Muutama lapsi vastasi heti kysymykseen, että silloin ei soiteta. Harjoitus meni erittäin hyvin.

Neljäs kuvio oli viivat pystysuorassa. Viivat alkoivat vasemmalta oikealle katsotuna pienestä ja kasvoivat oikealle suuremmiksi. Paperin keskellä viivat olivat suurimmillaan ja tämän jälkeen viivat lyhenivät paperin oikeaan laitaan. Tarkoituksena harjoituksessa oli soittaa lyhytten viivojen aikana hitaasti ja pitkien viivojen aikana nopeasti. Lähdin näyttämään sormella vasemmalta oikealle. Harjoitus meni erittäin sujuvasti.

Viides kuvio oli sarja viivoja pystysuorassa. Mukaan tuli myös tauko, joka ei ollut mukana edellisessä kuviossa. Lapset ymmärsivät, että kohdissa joissa ei ole kuviota ei soiteta. He myös nopeasti ymmärsivät, että kun viiva on lyhyt, soitetaan hitaasti ja hiljaa ja viivan ollessa pitkä, soitetaan nopeasti ja lujaa. Lähdin näyttämään sormella paperin vasemmalta laidalta oikealle. Yksi lapsi soitti harjoituksessa myös tauon aikana.

Neljännessä harjoituksessa tavoitteena oli löytää syke ja tauko kappaleesta ja harjoitella kehorytmiä jalkojen kanssa.

Kappaleena käytin Elina Kivelä-Taskisen Rytmikylpy cd-äänilevyiltä kappaletta tauko soikoon. Kappaleessa tulee tauko, jolloin soittoa ei kuulu ollenkaan. Tarkoituksena oli piirissä liikkua samaan suuntaan ja löytää syke kappaleesta ja taukojen aikana polkea jalalla kaksi kertaa maahan paikoillaan.

Harjoitus oli vaikea lapsille. Taukojen löytäminen ja tömistely ei ollut helppoa. Syyksi huomasin kappaleen vaikeustason. Taukojen paikka kappaleessa oli haastava.

Lopuksi oli vuorossa loppurauhoittelu ja lapset saivat mennä patjalle makamaan. Laitoin soimaan kappaleen nuku nuku nurmilintu. Lapset olivat rauhallisia patjoilla. Kappaleen jälkeen jokainen lapsi toi patjan omalle paikalle ja siirryttiin päivän seuraavaan ohjelmaan.

Arviointia musiikkituokiosta: Ryhmän toiminta oli ehkä levottomin tässä tuokiossa. Välillä tuntui, että yksi lapsi pystyy villitsemään myös muita lapsia. Levottomuus ei onneksi näkynyt harjoitusten aikana. Siirtymävaiheet harjoitusten välissä olivat levottomia. Lapset tottelivat kuitenkin hyvin jos käskin heidät rau-

hoittumaan. Ohjaajani oli myös hyvä tuki ryhmän rauhoittelussa. Olin erittäin yllättynyt lapsien nokkeluudesta ymmärtää kolmannen harjoituksen idean. Ohjaajani mielestä tässä tuokiossa oli hyviä harjoituksia lapsille. Sanarytmit menivät myös yllättävän hyvin. Mieleeni tuli kuitenkin onkohan 3-vuotiaille vielä sanarytmit liian haasteellisia, koska ryhmämme nuorimmille se tuotti hieman vaikeuksia.

8.4 Neljäs tuokio

Neljännän tuokion (Liite 5) teemana oli sanarytmit ja soittoharjoitukset joiden tavoitteena oli tauon ymmärtäminen, koordinaatiokyvyn parantamisesta käsitteilytaitojen parantaminen sekä rytmikyvyn parantaminen.

Ensimmäisessä harjoituksessa soitin kitaraa ja lapset saivat tanssi musiikin mukana piirissä. Kappaleena toimi jos sun lysti on. Sovelsin kappaletta ja lisäsin kappaleeseen kaksi uutta tapaa liikkua, jotka liittyvät enemmän kehorytmiin. Kappaleen tarkoituksena oli olla alkulämmittelynä soittoharjoituksia varten.

Lapset tiesivät kappaleen entuudestaan, joten pääsimme heti leikkimään sitä. Yksi lapsi lähti kesken leikin juoksemaan ympäri salia, mutta ohjaajamme haki hänet takaisin piiriin. Tämä kyseinen lapsi oli ryhmän levottomin joka tuokiossa.

Toinen harjoitus oli sanarytmien harjoitus. Olin keksinyt rytmitykset ja sanat ja lauseet rytmeihin. Ensin oli tarkoituksena löytää perusrytmi ja tempo käsillä. Laitoin lapset riviin istumaan ja menin heidän eteensä näyttämään mallia. Löimme ensin kädet maahan ja tämän jälkeen yhteen. Katsoin, että kaikki osaisivat tehdä tämän. Tämän jälkeen pyrimme löytämään sykkeen ja pysymään tempossa. Tämän jälkeen pyrimme sykkeen ja tempon päälle rakentamaan sanarytmiä. Lisäsin harjoitukseen lauseen TII-NA ME-NEE SYÖ-MÄÄN. Ideana oli sanoa TII kun kädet ovat maassa NA kun kädet ovat yhdessä ja ME kun kädet ovat maassa jne. SYÖ-MÄÄN tavut olivat pidemmät kuin TII-NA tai ME-NEE tavut. Kysyin lapsilta olisitko he halukkaita keksimään jonkin lauseen mikä rytmittettäisiin sanoilla. Kukaan lapsista ei uskaltanut sanoa. Edelleen kahdella

samalla lapsella oli ongelmia sanojen ja käsien yhteistyön kanssa. Se on ymmärrettävää, koska he olivat ryhmän nuorimmat lapset.

Kolmannessa harjoituksessa tavoitteena oli rytmikyvyn ja käsittelykyvyn harjoittaminen sekä tauon ymmärtäminen ja havaitseminen. Käytin harjoituksessa puisia rytmikapuloita.

Lapset olivat rivissä ja minä näytin heille mallia. Ensin otimme kapulat käteen. Tämän jälkeen löimme kapulat yhteen. Seuraavaksi löimme kapulat maahan, yhteen jne. Pyrimme löytämään sykkeen. Tämän jokainen lapsi osasi. Seuraavaksi teimme variaatioita harjoituksesta. Löimme kapulat kaksi kertaa maahan ja kaksi kertaa yhteen. Lisäksi teimme kaksi kertaa maahan ja kerran yhteen. Teimme jokaista variaatiota viisi kertaa.

Lopuksi oli vuorossa loppurauhoittelun aika. Tässä vaiheessa lapset olivat rauhattomia ja loppurauhoittelu tuli tarpeeseen. Lapset menivät patjalle makamaan ja laitoin cd-soittimelta kappaleen soimaan. Kappaleena toimi rauhallista kehtolaulumusiikkia. Lapset olivat rauhallisesti viimeisessä loppurauhoittelussa, tosin yksi lapsi oli melko levoton.

Arviointi musiikkituokioista: Musiikkituokio meni mielestäni hyvin. Huomasin, että kahdella samalla lapsella oli vaikeuksia soittoharjoitusten hahmottamisessa. He eivät saaneet sykkeestä kiinni ja käsittelytaidoissa ja rytmikyvyissä oli vielä kehitettävää. Täytyy ottaa kuitenkin huomioon se, että he olivat ryhmän nuorimmasta päästä. Huomasin, että 5-vuotiaat osasivat paremmin soittoharjoitukset kuin 3-vuotiaat. Tämän on ymmärrettävää.

8.5 Tuokioista saatu palaute

Lastentarhaopettaja ja ohjaajani, oli mukana katsomassa kaikki 4 musiikkituokiota. Sain lapsilta ja ohjaajaltani jokaisen tuokion jälkeen suullisen palautteen. Lapsilta sain palautetta kyselemällä lapsilta musiikkituokioiden jälkeen, mikä oli kivaa ja mikä huonoa. Ohjaajani mielestä ensimmäinen musiikkituokio sujui hyvin ja harjoitukset olivat hyviä. Lapset olivat innostuneita harjoituksista,

tosin yhdellä lapsella oli vaikeuksia välillä pysyä paikoillaan ja keskittyä. Kaksi lasta osasivat muihin lapsiin verrattuna keskimääräisesti huonommin harjoitukset. Tämä oli kuitenkin ymmärrettävää, koska he olivat ryhmän nuorimmat. Pohdin ohjaajani kanssa olisiko ensimmäisessä harjoituksessa mahdollista siirtyä sujuvammin seuraavaan harjoitukseen jos lopetettaisiin harjoitus hitaaseen tempoon. Ohjaajani antoi kehuja musiikkituokion sujuvuudesta ja harjoitusten monipuolisuudesta. Myös lasten suusta tuli positiivista palautetta:

Oli kivaa juosta ja hyppiä (Tyttö 4v)

Koska taas pidetään musiikkihetki (Poika 5v)

Toisen musiikkituokion jälkeen palaute ohjaajaltani oli hyvä. Hän kertoi musiikkituokion olleen onnistunut kokonaisuus. Pohdimme ohjaajani kanssa oliko harjoituksia tarpeeksi vai pitäisikö tuokion pituutta pidentää. Tulimme johtopäätökseen että nykyinen n. 20 minuuttia on hyvä aika, koska lasten keskittymiskyky saattaa heikentyä pidemmässä ajassa. Yhdeltä lapselta tuli palautetta kolmannen harjoituksen jälkeen, miksi eivät kaikki lapset päässeet johtamaan jonoa. Se oli hyvä palaute, koska en huomannut harjoituksen aikana että kaikki eivät ehtineet olemaan johtajana jonossa. Yksi lapsi piti kovasti toisesta harjoituksesta, jossa esittää sanomalehtikapuloilla sadetta:

Kaikki eivät päässeet johtajaksi (Poika 4v)

Oli kiva soittaa tosi kovaa kapuloilla! (Tyttö 4v)

Kolmannen musiikkituokion harjoituksissa oli ohjaajani mielestä hyvä kokonaisuus. Hänen mielestään kolmas harjoitus, jossa lapset saivat soittaa kuvioista, oli mukava. Olimme ohjaajamme kanssa molemmat yllättyneitä siitä miten hyvin lapset ymmärsivät harjoituksen idean ja osasivat itse päätellä miten kuvion eri kohdissa soitetaan. Lapset myös pitivät kuvioista:

Kuviot olivat kivoja (Tyttö 4v)

Neljännän musiikkituokion jälkeen ohjaajani kertoi olevansa harjoitukseen tyytyväinen. Hän myös mainitsi harjoitukset kaikissa musiikkituokioissa monipuoli-

siksi ja kivoiksi. Hän myös mainitsi lasten viihtyvän harjoitusten parissa. Itse en ollut harjoituksista niinkään varma johtuen kokemattomuudestani mutta palaute antoi positiivisen kuvan omasta osaamisestani.

8.6 Harjoitusvihkosta saatu palaute

Kävin esittelemässä tuotetta päiväkodissa ja sain päiväkodin lastentarhaopettajalta kirjallisen palautteen. Palaute rytmin harjoitusvihkosta oli hyvää.

Rytmin harjoitusvihkon teoriaosa nähtiin selkeänä ja ytimekkäänä ja se nähtiin johdattelevan aiheeseen ja antaa teoriapohjaa rytmiharjoitusten suunnittelua varten mm. rytmitajun merkitys lapsen kehitykselle. Harjoitukset nähtiin helposti hahmotettavaksi, lyhyesti kuvatuksi sekä helppokäyttöiseksi. Harjoitukset nähtiin monipuolisiksi sekä 3–5-vuotiaiden kehitystasolle sopiviksi ja innostavaksi kokonaisuudeksi. Välineet nähtiin yksinkertaisiksi mutta mielikuvitusta käyttäen harjoituksista saataisiin vielä enemmän mukaansatempaavia. Harjoitusvihko nähtiin etenevän helpommasta vaikeampaan mikä oli hyvä juttu. Harjoitusvihkon harjoitukset todettiin harjoitusten käyttäjää kannustamaan kehittämään ideoita eteenpäin ja kokeilemaan erilaisia toimintatapoja.

Olin itse tyytyväinen omaan työpanokseeni. Mielestäni harjoitusvihkosta tuli selkeä kokonaisuus, jota päiväkotit myös halusi. Toivon, että harjoituksia tullaan käyttämään ja kehittämään harjoitusvihkon pohjalta uusia ideoita harjoituksiin.

9 POHDINTA

Rytmin harjoitusvihkon tekoprosessi on ollut mielenkiintoinen ja haastava. Oman oppimisen kannalta opinnäytetyön tekeminen antoi minulle uusia työkaluja käytettäväksi oman ammatillisen osaamisen alueilla. Näitä oppimiani asioita teoreettisen viitekehyksen sekä tuokioiden vetämisestä voin käyttää myöhemmin omassa ammatillisessa osaamisessani. Opin esimerkiksi ryhmänhallintaa eri tilanteissa musiikkituokioita pitäessäni. Opin myös sen kuinka tärkeää suunnittelutyö lasten kanssa toimittaessa on. Täytyy mm. huomioida lasten ikä sekä erilaiset käyttäytymiseen liittyvät ominaisuudet kuten keskittymiskyky ja aktiivisuus musiikkituokioita suunnitellessa. Musiikin hyödyntäminen sosionomi opintojen yhteyteen on ollut erittäin opettavaista. Toivon, että harjoitusvihko innostaa päiväkodin henkilökuntaa käyttämään harjoituksia hyväksi musiikkituokioiden tukena.

Tavoitteena opinnäytetyöllä oli tuottaa rytmin harjoitusvihko Vaahteramäen päiväkodin käyttöön. Harjoitusvihkon harjoitusten kokeilu päiväkodissa onnistui mielestäni hyvin. Sain lastentarhaopettajalta positiivista palautetta tuokioiden sujuvuudesta. Huono puoli oli se, että en päässyt kokeilemaan kaikkia harjoitusvihkon harjoituksia lapsiin. Mikäli kaikki harjoitukset olisivat tulleet testatuksi, olisi pitänyt lisätä musiikkituokioiden määriä. Olin kuitenkin suunnitellut, että harjoituksista tulee kokeiltua vain osa, koska tuokioiden aikana tai niiden jälkeen voi tulla myös uusia ideoita ja lisäyksiä harjoitusvihkoon. Näin kävikin. Tuokioiden jälkeen sain vielä uusia ideoita ja harjoituksia harjoitusvihkoon lisättäväksi. Siksi harjoitusvihkossa on harjoituksia enemmän kuin lasten kanssa harjoittelimme. Harjoitusvihkon harjoitukset on myös sovellettavissa, joten kappaleet, joita käytin musiikkituokioissa olisivat voineet olla myös toisia musiikkikappaleita.

Haasteellista opinnäytetyön teossa oli opinnäytetyön aiheen rajaaminen ja työn monimuotoisuus. Lähdin itse ennakkoluulottomasti rytmin aiheeseen, josta minulla ei ollut niin paljon ammattitaitoa. Oman oppimisen kannalta tämä on ollut erittäin hyödyllistä mutta samalla haasteellista. Haasteena oli myös harjoitus-

vihkon suunnitteleminen. Vaikeutta oli suunnitella 3–5-vuotiaille sopivia harjoituksia. Matkan varrella huomasin kuinka tekijäoikeuksien takia en pääsyt toteuttamaan alkuperäistä visiotani oman laulun äänittämisestä cd-levylle. Olen tyytyväinen, että näin ei käynyt, koska huomasin, että harjoituksia pystyy soveltamaan monien eri laulujen kanssa.

Päiväkodin lastentarhaopettaja antoi suurimmaksi osaksi vapaat kädet suunnitteluun mutta oli varsinkin harjoitusvihkon suunnitteluvaiheessa antamassa omia näkökulmiaan vihkoon. Olisi ollut ehkä näin jälkeinpäin ajatellen järkevämpää jakaa tehtäviä esimerkiksi niin, että päiväkotit olisi suunnitellut ulkoasun ja minä olisin keskittynyt pelkästään harjoitusvihkon sisältöön. Näin oltaisiin säästyttävä ajankäytössä. Huomasin joissain harjoituksissa, että 3–vuotiaalle sanarytmit voivat olla hieman hankalia. Heille ehkä sopii yksittäiset sanat paremmin kuin lauseet.

9.1 Tavoitteiden täytyminen

Tavoitteena oli tuottaa rytmin harjoitusviikko Vaahteramäen päiväkotiin. Pääsin tavoitteeseen ja sain tuotettua päiväkodille mielestäni hyvän harjoitusvihkon. Tavoitteena oli myös lasten rytmitaitojen parantaminen sekä motoristen taitojen parantaminen. Lasten kehityksestä on vaikeaa mennä sanomaan, koska testasin harjoitusvihkon sisältöä neljän musiikkituokion verran. Luulen, että harjoituksia tulisi tehdä useita toistoja, ennekuin kehitystä näkisi lapsista. Neljä musiikkituokioita on liian vähäinen määrä näkemään lasten kehitystä motorisissa taidoissa ja rytmisissä taidoissa. Uskon, että harjoitusvihkon harjoituksia pidempään käytettäessä kehitystä on nähtävissä.

Tavoitteenani oli myös uusien työkalujen tuonti päiväkodin musiikkikasvatukseen arkeen sekä innostaa päiväkotia käyttämään näitä harjoituksia hyväksi. Päiväkodin lastentarhaopettaja ja 10 viikon harjoitteluni ohjaaja oli sitä mieltä, että harjoitusvihkosta on hyötyä. Hän näki harjoitusvihkon selkeänä kokonaisuutena, joka on helppo ottaa mukaan päiväkodin musiikkikasvatukseen. Rytmin harjoitusviikko sisälsi myös harjoituksia, jotka oma ohjaajani näki mielenkiintoisina ja

hauskoina. Luulen ja toivon, että päiväkodille rytmin harjoitusviikosta on hyötyä. Harjoitukset kannustavat viikosen käyttäjää kehittämään ideoita eteenpäin ja kokeilemaan uusia toimintatapoja.

LÄHTEET

(Lisää käyttämäsi lähteet tähän kohtaan Lähde-tyylillä.)

Autio, T. 1995. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Lahti: VK-Kustannus Oy

Drake, C.; Riess Jones, M. & Baruch, C. 2000. The Development of rhythmic attending in auditory sequences: attunement, referent period, focal attending. *Cognition* 77(2000), 251–288.

Eerola, T.; Luck, G. & Toiviainen, P. 2006. An investigation of pre-schoolers corporeal synchronization with music. Viitattu 27.8.2012. http://www.academia.edu/462617/An_investigation_of_preschoolers_corporeal_synchronization_with_music

Etelä-Espoon pallo. Viitattu 26.10.2012. www.etelaespoonpallo.fi > espa-linja > kokonaisvaltainen valmennus > fyysinen > taitavuustekijät > koordinaatio

Gabbard, C. P. 2004. Lifelong Motor Development. 4thed. Pearson Education. San Francisco, CA: Benjamin Cummings.

Gallahue, D.L. 1993 Developmental physical education for today's children. Madison,WI: Brown & Benchmark.

Gallahue, D. & Ozmun, J. 2006. Understanding motor development. Infants, children, adolescents, adults. Singapore: McGraw-Hill.

Hannon, E. & Trehub,S. 2005. Tuning in to musical rhythms; Infants learn more readily than adults. The national Academy of Sciences of the USA. *PNAS* vol 102, No 35/2005. 12639– 12643. Viitattu 20.8.2012. Saatavissa: <http://www.pnas.org/content/102/35/12639.long>

Huotilainen, Minna. Sikiöaikainen oppiminen valmistaa tien syntymänjälkeiseen elämään. *Tieteessä tapahtuu* 4:14–16, 2004.

Hongisto-Åberg, M.L., Linberg –Piiroinen, A. & Mäkinen, L. (1993). Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi. Fazer musiikki. Espoo.3.painos.

Itä-Suomen avoin yliopisto. Viitattu 4.7.2012 <http://ffp.uku.fi/intro/koordina.htm>

Kajaanin ammattikorkeakoulu 2012. Viitattu 2.11.2012. http://gallia.kajak.fi/opmateriaalit/yleinen/ahorai/mielentervehto/musiikkiterapia_nhyodyntaminen.htm

Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura

Karvonen, P. 2002. Hyppää pois! Lapsen motoriikan arvionti ja kehittäminen. 2. painos. Helsinki: Tammi.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotii. Kohti parempaa oppimisympäristöä. Helsinki: Tammi.

Kirppanat 2012. Viitattu 9.7.2012 www.kirppanat.net > tietoa sinulle > pienet lapset > lapsen fyysinen ja motorinen kehitys

Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn pikkukuplat. Espoo: Kultanuotti

Kivelä-Taskinen, E. Setälä, H. 2006. Rytmikylpy. Espoo:Kultanuotti

Liikunnan ja urheilun maailma 2012. Viitattu 10.8.2012 www.slu.fi/lum/ > arkisto > 2004 > 10.4 > uutiset > lapsen herkkyykskaudet huomioon liikunnan opetuksessa

Linnakivi, M., Tenkku, L. & Urho, E. 1988. Musiikin didaktiikka. Helsinki: WSOY.

Maailman kuvalehti 2012. Näkymätön voima. Viitattu 5.8.2012. www.maailmankuvalehti.fi >>kulttuuri>> jutut>> näkymätön voima

Numminen, P. 1996. Kuperkeikka varhaiskasvatuksen liikunnan didaktiikkaan. Helsinki: Lasten keskus Oy

Numminen, P. 2005. Avaa ovi lapsen maailmaan. Tampere: Pilot-kustannus Oy

Ruokonen, Inkeri & Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 25–26.

Seuratanssijan musiikkitietosivusto 2011. Viitattu 3.7.2012
www.viiri.net/tanssmus > Rytmi > Syke ja rytmi

Sibelius-akatemia 2012. Viitattu 25.11.2012
<http://www2.siba.fi/aleatori/>artikkelit>luovia> toimintamuotoja perustason teoria- ja säveltäpausohjaukseen>käytännön toteutuskohtia

Sibelius-akatemia 2012. Viitattu 5.6.2012 <http://www2.siba.fi/aleatori/> >artikkelit > luovia toimintamuotoja perustason teoria – ja säveltäpausohjaukseen > käytännön toteutusnäkökohtia

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Opetusministeriö & Nuori Suomi ry 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Sosiaali ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen oppaita 2005:17. Helsinki: STM

Terve koululainen 2012. Liikkeellä ilman kolhuja. Viitattu 10.12.2012
www.tervekoululainen.fi > etusivu >elementit > liikuntataidot > perustaidoista lajitaitoihin >liikehallintakyvyt

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

Zimmer, R. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: LK-KIRJAT.

LIITE 1

Erik Kraemer

Haastattelulomake

1. Millaista on musiikin ja rytmin käyttäminen Vaahteranmäen päiväkodin arjessa?
2. Mitkä toimintamuodot on todettu hyväksi päiväkotinne musiikkikasvatuksessa?
3. Miten haluatte kehittää omaa musiikkitoimintaa Vaahteranmäen päiväkodissa?
4. Teidän näkemys siitä, miten musiikki ja rytmi vaikuttaa lapsiin?
5. Koetteko erityistoiveita harjoituslevyn sisällön suhteen?
6. Oletko tutustunut vastaavanlaisiin teoksiin, joissa käytetään rytmikkaa hyväksi?

LIITE 2

Ensimmäisen tuokion rakenne

1. Harjoitus (Hidas-vastakohtaparit, tauko, koordinaatio, tasapaino)

- Lapsille kerrotaan harjoituksen idea. Soittimena käytetään rumpua.
- Nopeaan rummun tempoon liikutaan nopeasti ja hitaaseen tempoon liikutaan hitaasti. Kun rumpu ei soi ollenkaan, ei myöskään liikuta
- Rummun lakatessa soimasta huudahdetaan lapsille eri asentoja, joihin mennään esim. selälleen, vatsalleen, istumaan jne. Tarkoituksena pysyä mahdollisimman paikoillaan annetussa asennossa
- Nopeutetaan ja hidastetaan tempoa

Tavoite: Hidas-vastakohtaparien havaitseminen ja ymmärtäminen, koordinaatiokyvyn ja tasapainon harjoittaminen. Tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen.

Välineet: Rumpu, johon voi lyödä sykettä.

2. Harjoitus (kehorytmi, tauko, rytmikyky, tempo)

- Lapset asettuvat istumaan piiriin ja ohjaaja tulee lasten väliin.
- Kuunnellaan ensin kappale (Jumma)
- Soitetaan toisella kädellä sykettä rintaan. Soitetaan myös reiteen ja päähän.
- Tauon aikana ei soiteta

Tavoite: Tempossa pysyminen, kehorytmien harjoittelu, tauon hahmottaminen ja ymmärtäminen. Rytmikyvyn harjoittelu.

Välineet: Cd-soitin sekä Elina-Kivelä Taskisen rytmikylvyn pikkukuplat äänilevyiltä kappale ”Jumma”

3. Harjoitus (Käsittelytaidot, rytmikyky, hidas-nopea vastakohtaparit)

- Lapset asettuvat istumaan piiriin
- Kuunnellaan ensin kappale (Inennee)
- Jaetaan lapsille sanomalehtikapulat
- Aloitetaan soittamaan sanomalehtikapuloilla kappaleen tempon mukaan aluksi hitaasti, tämän jälkeen nopeasti pysyen kuitenkin tasaisessa sykkeessä.
- Toistetaan harjoitus kaksi kertaa

Tavoite: Käsittelytaitojen harjoittelu, rytmikyvyn parantaminen sekä hidas-nopea vastakohtaparien ymmärtäminen ja hahmottaminen.

Välineet: Elina-Kivelä Taskisen rytmikylvyn pikkukuplat cd-äänilevyiltä kappale ”Inennee”. Itse tehdyt sanomalehtikapulat.

4. Harjoitus (Loppurauhoittelu)

- Lapset menevät makaamaan patjalle selälleen ja sulkevat silmät
- Kerrotaan itse suunniteltu tarina ”matka taivaan rannalle” lapsille rauhallisella äänellä

Tavoite: Rentoutuminen ja rauhoittuminen.

Välineet: Paperi ja teksti tarinaan. Patjoja.

LIITE 3

Toisen tuokion rakenne

1. Harjoitus (Hidas-nopea vastakohtaparit, tauko, koordinaatiokyky ja tasapaino)

- Lapsille kerrotaan harjoituksen idea. Soittimena käytetään rumpua
- Nopeaan rumpun tempoon liikutaan nopeasti ja hitaaseen tempoon liikutaan hitaasti. Kun rumpu ei soi ollenkaan, ei myöskään liikuta
- Rummutuksen tauon aikana ohjaaja nostaa esiin yhden värin. Sinisestä mennään vatsalleen ja keltaisesta nousee varpaille ja pyritään kuroittamaan käsillä mahdollisimman korkealle.

Tavoite: Hidas-nopea vastakohtaparin ymmärtäminen ja hahmottaminen, tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen, tasapainon ja koordinaatiokyvyn harjoittelu

Välineet: Rumpu johon voi lyödä sykettä, sininen ja keltainen värikyllti.

2. Harjoitus (Käsittelytaidot, hidaskäsi-nopea vastakohtaparit, kiihdyttämisen-hidastaminen)

- Lapset asettuvat piiriin istumaan ja jokaiselle lapselle jaetaan sanomalehtikapula
- Ideana on soittaa sanomalehtikapuloilla maahan ja saada aikaan sateen kuuloinen ääni.
- Ohjaaja näyttää käsillä sateen määrää: kätet yhdessä, ei sada eli soittaa ollenkaan. Kätet levällään, sataa paljon eli soitetään nopeasti. Ohjaaja avaa tai sulkee käsiä hitaasti tai nopeasti. Lapset seuraavat käsiä ja soittavat sen mukaan.

Tavoite: Käsittelytaitojen harjoittelu, hidas-nopea vastakohtaparien ymmärtäminen ja havaitseminen ja kiihdyttäen-hidastaen ymmärtäminen ja hahmottaminen.

Välineet: Itsetehdyt sanomalehtikapulat

3. Harjoitus (Erottelukyky, rytmikyky)

- Asetin lapset piiriin ja kuuntelimme kappaleen Elina-Kivelä Taskisen ääni cd-levyltä kappaleen "kovaa menoa".
- Kysytään lapsilta mitä kulkuneuvoja kappaleen aikana tuli esille. Ajo-
neuvot ovat auto, lentokone, vene ja juna.
- Tämän jälkeen lapset saava mennä kahden hengen jonoihin
- Jonon ensimmäinen on johtaja ja näyttää tietä mihin liikutaan
- Pyritään esittämään ensin autoa ja pyritään liikkumaan kävellen musiikin sykkeessä. Seuraavaksi esitetään junaa jne.
- Johtaja menee jonon perälle kulkuneuvon vaihduttua

Tavoite: Erottelukyvyyn parantaminen ja rytmikyvyyn parantaminen.

Välineet: Cd-soitin, Elina-Kivelä Taskisen rytmikykyyn pikkukupla cd-äänilevyltä kappale "Kovaa menoa"

4. Harjoitus (Loppurauhoittelu)

- Lapset menevät patjalle makaamaan.
- Nostetaan pitkä verho lasten ylle ja heilutetaan rauhallisen musiikin aikana sitä lasten yläpuolella.

Tavoite: Rentoutuminen ja rauhoittuminen

Välineet: Cd-soitin, iso kangasverho, patjoja, rauhallista musiikkia cd-levyltä.

LIITE 4

Kolmannen tuokion rakenne

1. Harjoitus (Hidas-nopea vastakohtaparit, tauko, koordinaatiokyky, tasapaino, rytmikuvion hahmotus)

- Lapsille kerrotaan harjoituksen idea. Soittimena käytetään rumpua.
- Nopeaan rummun tempoon liikutaan nopeasti ja hitaaseen tempoon liikutaan hitaasti. Kun rumpu ei soi ollenkaan, ei myöskään liikuta.
- Ohjaaja soittaa 2 eri rytmikuviota. Ensin laukkarytmi, sitten marssirytmi. Ohjaaja soittaa vaihdellen nopeaan tempoon ja hitaaseen tempoon. Lasten tehtävänä on havaita oikea rytmikuvio ja liikkua oikeaan tempoon.
- Ohjaajan lopettaessa rummun soittamisen, ohjaaja näyttää lapsille kahta eri muotoa. Muotoina ympyrä ja kolmio. Ympyrästä mennään vatsalleen ja kolmiosta kurotetaan korkealle kädet ylhäällä. Pyritään olemaan asennoissa mahdollisimman paikoillaan.

Tavoite: Koordinaatiokyvyn ja tasapainon harjoittelu, hidas-nopea vastakohtaparin ymmärtäminen ja hahmottaminen sekä rytmikuvion hahmottamisen harjoittaminen.

Välineet: Rumpu johon lyödään sykettä. Kolmio ja ympyrä.

2. Harjoitus (Sanarytmit)

- Lapset asettuvat riviin ohjaajan eteen
- Ohjaaja näyttää mallia. Ensin kädet maahan tämän jälkeen yhteen. Pyritään pitämään syke tasaisena. Tehdään useita kertoja.
- Lisätään harjoitukseen sanat TUM ja CHA. TUM sanotaan kädet maassa ja CHA kädet yhdessä. Tehdään useita toistoja.
- Seuraavaksi harjoitellaan lausetta TOM-MI PYÖ-RÄI-LEE

-Kädet maassa TOM kädet yhdessä MI, kädet maassa PYÖ, kädet yhdessä RÄI ja kädet maassa LEE. Tehdään useita toistoja. Pidetään syke tasaisena.

Tavoite: Sanarytmien harjoittelu

Välineet: Ei välineitä

3. Harjoitus (Hidas-nopea vastakohtaparit, tauko, kiihdyttäen-hidastaen, hiljaa, kovaa)

- Asetetaan lapset riviin ja ohjaaja tulee lasten eteen. Jaetaan jokaisella lapselle rytmimuna.

- Otetaan esiin ensimmäinen sarja kuvioita. Kuvio on sarja palloja, jotka alkavat pienestä paperin vasemmalta laidalta ja kasvavat keskelle suureksi ja pienenevät paperin oikeaan reunaan.

- Kysytään lapsilta miten sarja kuvioita soitettaisiin. Kerrotaan lapsille miten kuvio soitetaan. Lähdetään soittamaan kuvio. Ohjaaja liikuttaa sormea paperin vasemmalta laidalta oikealle laidalle ja lapset soittavat kuvion mukaisesti joko nopeasti kovaa tai hitaasti ja hiljaa. Isot pallot= soitetaan kovaa ja nopeasti, pienet pallot= soitetaan hiljaa ja hitaasti.

- Kun sormen on kohdalla ei ole kuviota pidetään soitosta tauko. Toistetaan harjoitus.

- Otetaan esiin toinen kuvio. Edetään samalla tavalla kuin ensimmäisen kuvion kohdalla. Kuvio on pitkä viiva, joka alkaa paperin vasemmasta alareunasta, nousee paperin keskellä ylöspäin ja laskeutuu paperin oikeaan reunaan alas.

- Kysytään lapsilta, miten he soittaisivat kuvion. Lähdetään soittamaan kuvio. Ohjaaja liikuttaa sormea paperin vasemmalta laidalta oikealle laidalle ja lapset soittavat kuvion mukaisesti joko nopeasti kovaa tai hitaasti hiljaa. Viiva korkealla= soitetaan nopeasti ja kovaa, viiva alhaalla= soitetaan hiljaa ja hitaasti.

- Kolmas kuvio sarja pieniä palloja ja isoja palloja.

.-Pienet pallot= hiljaa ja nopeasti, suuret pallot=kovaa ja nopeasti.

- Kysytään lapsilta miten he haluisivat soittaa kuvion. Lähdetään soittamaan kuvio. Ohjaaja liikuttaa sormeja paperin vasemmalta laidalta oikealle laidalle ja lapset soittavat kuvion mukaisesti joko nopeasti ja kovaa tai nopeasti ja hiljaa.

- Neljäs kuvio on viivat pystysuorassa, joiden pituudet vaihtelevat. Isot viivat= soitetaan kovaa ja nopeasti, Pienet viivat= soitetaan hiljaa ja hitaasti. Kysytään lapsilta, miten he soittaisivat kuvion. Lähdetään soittamaan samalla tavalla kuin aiemmat kuviot.

- Viides kuvio on viivat pystysuorassa, Mukana myös tyhjä kohta paperissa, joka tarkoittaa taukoa. Pitkät viivat= soitetaan nopeasti ja kovaa, lyhyet viivat= soitetaan hiljaa ja hitaasti. Lähdetään soittamaan samalla tavalla kuin kaksi ensimmäistä kuviota.

Tavoite: Hahmottaa ja ymmärtää hidas-nopea vastakohtaparit, tauko, sekä soittaa kiihdyttäen ja hidastaen. Mukana oli myös lujaa ja hiljaa elementti.

Välineet: A1 paperi ja tussi jolla kuviot piirrettiin paperille

4. Harjoitus (Tauko, kehorytmit)

- Ohjaaja laittaa soimaan Elina Kivelä-Taskisen rytmikylpy cd-äänilevytä kappaaleen ”tauko soikoon”. Kuunnellaan kappaale.

-Asetutaan piiriin ja lähdetään liikkumaan piirissä jalkojen kanssa sykkeen mukaan. Tauon aikana polkaistaan maahan kaksi kertaa. Toistetaan harjoitus.

Tavoite: Kehorytmin harjoittelu ja tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen.

Välineet: Cd-soitin ja Elina Kivelä-Taskisen rytmikylpy cd-äänilevytä kappaale tauko soikoon.

5. Harjoitus (loppurauhoittelu)

- Lapset menevät patjalle makaamaan
- Laitetaan rauhallista musiikkia soimaan cd-soittimesta

Tavoite: Rentoutuminen ja rauhoittuminen

Välineet: Patjoja, cd-soitin ja rauhallista musiikkia

LIITE 5

Neljännän tuokion rakenne

1. Harjoitus (kehorytmit)

- Ohjaaja soittaa kappaleen jos sun lysti on kitaralla. Sanat menevät järjestyksessä:

- Ensimmäisenä *kädet yhteen lyö*

- Toiseksi *napsuttele näin*

- Neljänneksi *reiteen taputa*

- Viidenneksi *rintaan taputa*

- Kuudenneksi *hyppää ylöspäin*

- Seitsemänneksi *tömistele näin*

- Kahdeksanneksi *kaikki tämä tee*

Tavoite: Alkulämmittely tuokiota varten ja kehorytmien harjoittelu

Välineet: Kitara säestykseen ja jos sun lysti on nuotit

2. Harjoitus (Sanarytmit)

- Asetetaan lapset riviin ja ohjaaja tulee eteen näyttämään mallia

-Etsitään yhdessä perusrytmi ja syke. Kädet maahan ja tämän jälkeen yhteen. Pyritään pitämään syke tasaisena. Tehdään useita toistoja

- Lisätään harjoitukseen lause TII-NA ME-NEE SYÖ-MÄÄN. TII soitetaan kädet maassa, NA kädet yhdessä, ME kädet maassa, NEE kädet yhdessä, SYÖ kädet maassa, MÄÄN kädet yhdessä. Tehdään useita toistoja.

Tavoite: Sanarytmien harjoittelu

Välineet: Ei välineitä

3. Harjoitus (Rytmikyky, käsittelykyky, tauko)

- Asetetaan lapset riviin ja ohjaaja tulee eteen näyttämään mallia
- Ensin lyödään kapulat yhteen ja tämän jälkeen maahan
- Pyritään löytämään tasainen syke. Tehdään useita toistoja
- Tämän jälkeen tehdään variaatioita. Kaksi kertaa maahan ja kaksi kertaa yhteen. Harjoitusta voi soveltaa monella eri tavalla. Tehdään useita toistoja.

Tavoite: Käsittelykyvyn harjoittelu, tauon ymmärtäminen ja hahmottaminen sekä rytmikyvyn harjoittelu.

Välineet: Puiset rytmikapulat.

4. Harjoitus (Loppurauhoittelu)

- Lapset menevät patjalle makaamaan
- Laitetaan rauhallista musiikkia soimaan cd-soittimesta

Tavoite: Rauhoittuminen ja rentoutuminen

Välineet: Cd-soitin ja rauhallista musiikkia